

Geschiedkundige beschrijving van de maan, deszelfs inwooneren en zyn beste regeerings-vorm in een tydvak van 4500 jaaren

bron

Geschiedkundige beschrijving van de maan, deszelfs inwooneren en zyn beste regeerings-vorm in een tydvak van 4500 jaaren. z.n., z.p. 1794

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/_ges021gesc01_01/colofon.php

© 2016 dbnl

De beste Regeerings-vorm.

§. 1.

Dat de maan een duister lichaam, gelyk onze aarde is, dat zy haar licht van de zonne ontleent; dat zy zo wel uit Meeren als vaste Landen bestaat, dat men van onzen Aardkloot af, de hoogte der bergen in de Maan kan afmeeten; dit alles is door de in 't werk gestelde proeven der wiskunst reeds lang geleerd. *Hevelius*, heeft ons kaarten van de Maan aan de hand gedaan, tot welker vervaardiging zyne vrouw door haare waarneemingen hem niet weinig behulpzaam was: ook dit zyn bekende zaaken. -

§. 2.

Maar 't is ons menschenkinderen nog on-

bekend, of 'er in de Maan ook redelyke schepzels wonen, die den naam van den Schepper verheerlyken; en zo zy daar wonen of zy minder of even zo veel of meer verstands bezitten, dan de bewooners van onzen Aardbol. Van deeze zaaken, die ons tot nog toe onbekend waren, wil ik thands den Leezer een merkwaardig naricht mededeelen. -

§. 3.

De natuur is geregeld, ook als dan geregeld, wanneer zy ons juist ongeregeld dunkt. Een eenig voorbeeld zal toereikend zyn, om dit alhier optehelderen. 't Is nog maar een korte tyd geleden, dat wy geloofden, dat de kometen slechts by toeval verscheenen, zonder eenigen regelmatigen loop in de natuur te hebben; maar thands weeten wy, dat zy haaren byzonderen eigen loopkring hebben, en dat het by zommige veele honderd jaaren duurt, dat zy aan onze Aarde zich we-

derom vertoonen. Maar zulk eene zeldzaame verschyning is niettemin eene vastgestelde Wet der Natuur. Maar gelykerwyze dit eene onveranderlyke Wet der natuur is, zo heerscht 'er in de Maan eene andere, uit kracht van welke de ziele van een' eenigen Maan-burger alle 4007 Jaaren in een mensch van onzen Aardkloot verplaatst wordt. 't Is iets zeer byzonder, dat deeze ziel na haare verplaatsing van alle zaaken, die zy te vooren in de Maan kende, evenwel bewustheid heeft. Dit zeldzaam voorval, is zo wel het gevolg van eene onveranderlyk Natuur-wet, als dat de eene of andere komeet, slechts na veele honderde jaaren wederom verschynt. -

§. 4.

En juist dit zeldzaame voorval. (§. 3.) treft men by my aan. Myne ziel was voor deeze de ziel van een' Maan-burger, en zy weet nog alles, wat zy te vooren in de Maan beleefd heeft. Dit is de reden, dat ik tegenwoordig onzer waereld een getrouw bericht

van de gesteldheid der Maan-burgers, hunne Regeerings-vorm en de veelvuldige zeldzaamheden, die men in de Maan aantreft, kan mededeelen, en dit zal thands stuksgewyze geschieden. -

§. 5.

De Maan-burger is van geene andere gestalte, dan de mensch op deezen Aardkloot. Dit bericht zy wegens de uitwendige gedaante toereikend. -

§. 6.

Wat de weetenschappen betreft: zo zyn de Meetkunde en de Natuurleer by hun in byzondere hoogächtinge. Meetkunde, omdat zy het verstand verlicht en hen geschikt maakt, om eene groote meenigte van waarheden te doorzien, welke zonder deeze weetenschap eenen eeuwig donkeren nacht zouden blyven; maar de Natuurleere, omdat zy tot den Schepper opleidt, en Hem uit zyne werken leert kennen.

§. 7.

Myn Vader in de Maan hadt een persikboom in eene zwam staan, waarin hy groeide, bloeide en vruchten droeg. De zwam wierd van tyd tot tyd begooten. Myn Vader gaf my een van de rype persikken, die deeze boom gedragen hadt. Ik ging toen ter tyd in myn vyftiende jaar. Kind! zeide hy, gy kunt u daarop verlaaten, dat de zwam waarin de persikboom groeit, bloeit, en vruchten draagt, niets van zyn gewigt verliest, ik heb haar, eer de persikboom daarin wortel vatte en vervolgens wederom twee jaaren daarna, toen de boom by toeval verdord was, gewogen, en haar gewigt was geen grein verminderd. Derhalven is 't buiten tegenspraak dat de nieuwe uitspruitsels van den boom, de blade, de bloezem, de onrype persikken en eindelyk de rype persikken uit het water, waarmede ik de zwam van tyd tot tyd bevogtigde, ontstaan zyn.

§. 8.

Deeze waarheid begreep ik zeer duidelyk. Dan myn Vader vervolgde: ik heb u straks een van deeze persikken gegeven, en gy vindt hier in het midden eene bittere kern, daarop, den harden en ruwen steen, daarover het welsmaakend vleesch van den persik, dat dat door een tedere huid is ingesloten. Alle die dingen moeten derhalven insgelyks uit het water, waarmede ik de zwam bevochtigde, en 't welk in den boom in de hoogte steeg, gebooren zyn. -

§. 9.

Zoudt gy tegen het bewys (§. 7, 8.) willen inbrengen, dat de persik niet uit het water ontstaan zy, dan zoude hy uit niet geworden zyn: want 'er was niets, waaruit hy konde voortkomen, dan het water. Maar wanneer gy aanneemt, dat hy uit niets geworden zy; dan zou het wonder nog grooter zyn: want dan was 'er hier eene nieuwe Schepping geweest, en deeze nieuwe Schep-

ping moet evenwel het gevolg van eene Natuur-wet zyn, welke de eeuwige Schepper vastgesteld heeft. ô Hoe groot moet de Schepper niet zyn! -

§. 10.

ô Hoe groot moet de Schepper niet zyn, zegge ik nog eens: want zyn de blade, de bloezem, de onrype en de rype persikken met alle hunne verschillende deelen uit het bloote water voortgekomen; dan wilde ik wel gaerne weeten, wie iets diergelyks, buiten de Almagtige hand van den Schepper, daaruit kan laten voortkomen; maar zyn alle deeze dingen uit niets ontstaan, dan is de verbaazing nog grooter. Koom! zeide myn Vader, laat ons nederknielen, en Hem verheerlyken en aanbidden, die de eeuwige Wetten der Natuur geregeld en vastgesteld heeft. Wy knielden, wy baden en wy baden met eene verwonderinge en eerbied, die zich wel laten gevoelen, maar niet beschryven. -

§. 11.

Dagelyks is de Maan-burger gewoon, om het eerste half uur na zyn opstaan, in gelyksoortige bespiegelingen en gebeden, zonder één dag te verzuimen, doortebrenge. De Natuurleere (§. 6.) geeft hem ieder dag nieuwe stof tot verwondering en eene nieuwe dryfveer om zyn God t'aanbidden. -

§. 12.

De Maan-burger wordt van zyne prilste jeugd af onderricht, dat geen dier; maar alleen de mensch, uit de schepselen, de grootheid van den Schepper kan erkennen. Dit vermogen der ziele nu om uit de werken de kracht van de Almagtige hand Gods te doorzien, noemt hy het *Theologisch verstand*. Op deezen grond beweert hy met recht, dat alleen de mensch, en niet het vee, een *Theologisch verstand* bezitte; en dat alleen hierin voornaamelyk en wezenlyk de mensch zich van het vee onderscheidt.

-

§. 13.

Het is zeer natuurlyk dat de menschen zich daarin moeten onderscheiden, waarin zy zich van het vee onderscheiden. De Maanburger wordt derhalven in de Maan dus te hoger geschat, naarmate hy meer *Theologisch verstand* (§. 12.) bezit en hoe deugdzaamer hy is; maar van zo veel minder waarde, hoe minder hy van beide heeft. In 't kort, hy is des te meer in achting, hoe meer hy het wezen der Godheid naby kooft, en zich van het wezen der dieren verwydert. -

§. 14.

Onder de Maan-burgers kent men geene andere voorrechten, geen anderen adel, dan die, welken 't verstand, de deugd en arbeidzaamheid schenken. Wanneer de Vader ook de verstandigste de deugdzaamste en yverigste man ware, wordt zyn adel echter niet op zyn Zoon voortgeplant, wanneer deeze of zyn verstand niet verbeterd heeft, of niet

deugdzaam of ook niet nyver is. Welk een onderscheid tusschen den adeldom op deezen Aardbol en dien, welken ik by de Maanburgers aantrefte! -

§. 15.

Zo als men hier leeraart, dat 'er geen deugd zonder menschenliefde zy, maakt men ook in de Maan geene zwaarigheid, hem voor een deugniet te houden, die geene menschenliefde oeffent, wanneer hy 'er gelegenheid toe heeft. Men draagt hier voornaamelyk zorge voor de zieken; want geen sterveling is toch wel meer mededogen waardig, dan een kranke.

§. 16.

Maar nu zal men gaerne naricht van my willen afperssen, of 'er dan in de Maan geene Koningen, Vorsten, Graven, Edellieden, Burgers en Boeren zyn; en hoedanig 't met de inrichting van 't Land geschapen sta. Toen

ik nog in de Maan leefde, heb ik over dit alles uit de beste oirkonden en jaarboeken myn onderricht getrokken, en derhalven kan ik 'er hier bericht van geven. 'Er zyn in de Maan groote Staats-omwentelingen voorgevallen, en uit dien hoofde was 't niet op alle tyden zo als tegenwoordig gesteld. Ik zal u getrouw verhaalen, wat ik 'er van weete. Myn naricht zal zich niet verder dan tot voor 4500 jaaren uitstrekken, en van daar terug keeren. Ik wil my met opzet, in geene andere berichten inlaaten, deels wyl dezelve te vol onnaauwkeurigheden zyn, en deels wyl zy ons te weinig melden van het geene, dat tot myn oogmerk behoort. Maar wat zederd 42 jaaren tot op het tegenwoordig tydsgewricht in de Maan gebeurd is, daarvan kan ik geen bericht geven, om dat ik voor 42 jaaren in de Maan stierf, myne ziele haar lichaam verliet, in het ei myner moeder verplaatst, ik vervolgens gebooren en een inwooner deezer aarde wierd. (§. 3.)

§. 17.

Voor 4500 jaaren was de Maan reeds taamelyk wel bevolkt. 'Er was toen onder de menschen geen onderscheid, dan 't welk zy door verstand en deugd verwierven, (§§. 13, 14, 15.) Alleen hier door deed de een zich van den ander' onderkennen Menschlievenheid en Vriendschap beheerschten de zielen. Zo hier of daar in eenige maagschap oneenigheden uitbarsteden, dan was de oudste Vader hun scheidsman. Elke verwandschap koppelde by een, en nam niet ligtvaardig of wel in 't geheel geen' Vrienden aan. Wanneer iemand zich naar oordeelsvelling van den oudsten Vader eener familie niet wilde schikken, zo wierd hy uit de familie uitgestooten, en dan hadt hy waarlyk een ellendig leven; juist zo ellendig, als wanneer iemand ten tyde der *Romeinen* gebannen, en hem nergends noch vuur noch water vergund wierdt. Zulk een mogt zo halsstarrig zyn, als hy wilde, 't gebeurde toch op 't laatst, dat de weêrspanne-

ling van zyne bloedverwandschap 't hoofd wederom in den schoot lag en zich het vonnis onderwierp. Zo stond de zaak altyd geschapen, wanneer de overtreding den ood niet verdiend hadt; maar was de zaak van dien aart, dan bestond de doodstraf gewoonelyk hierin, dat de overtreder verdronken wierdt.

§. 18.

Wanneer 't anderszins gebeurde, dat de eene familie met eene andere in oneenigheid gewikkeld wierde, kwamen zy onderling overeen, en verkoozen den oudsten van eene derde familie, die dan over hem het vonnis velde. Dit vonnis bleef ten allen tyde, om twee redenen, by de Maan-burgers ongeschonden en heilig, voor eerst; om dat 't by hen eene grondwaarheid was, dat niemand zyn eigen vonnis zelve konde uitspreken, en dan nog, ten tweeden, wyl die geene, die deezer uitspraake niet wilde gehoorzaa-

men, niet alleen die familie met welke hy in oneenigheid leefde; maar daarenboven de andere, van welke het beslissend vonnis begeerd was, tegen zich hadt. Maar nu konde die familie, die het uitgesproken vonnis ongehoorzaam zyn en tegenspreken wilde, deeze beide het hoofd niet bieden, ofschoon men 't ook op zyne magt hadt laten aankoomen.

§. 19.

In deezen bevoorechtten toestand, (§ §. 17, 18.) bleeven de inwooners van de Maan bykans 800 jaaren. Maar ten deezen tyd waren de verscheiden familiën niet even sterk toegenoomen, en eenigen onder haar telden meenigmaalen meer dan viermaal zo veel hoofden, als eene andere: en deze was derhalven, wanneer men haar vermogen of haare innerlyke sterkte in aanmerkinge neemt, viermaal zo sterk als eene andere.

§. 20.

Dan, wanneer nu zulk eene vermogende familie met eene zwakke uit de nabuurschap in oneenigheid ingewikkeld wierdt, en deeze alsdan een' nabuur tot scheidsman opriep, zag het 'er geheel anders uit, dan voor deezen. (§. 18.) Wanneer het uitgesproken vonnis der magtigere familie niet naar 't belang was, bekreunde zy zich daar aan niet, wyl zy alleen genoegzaam tegen de andere beide familiën opgewassen was.

§. 21.

Hieruit wierdt de noodzakelykheid gebooren, (§. 20.) dat meenigmaalen twee en drie zwakke familiën de handen in één sloegen, om tegen eene andere magtige het evenwigt te houden.

§. 22.

Maar wanneer twee of drie familiën onderling een Verbond maakten, om eener sterkere 't hoofd te kunnen bieden, (§. 21.) behieldt de oudste van elke familie echter over zyne familie zyn rechterlyk ambt zo als 't zelve te vooren geweest was. (§. 17.) By deeze vereenigde familiën was het bykans even eens gesteld, als by de kinderen *Israëls*, zo lang zy onder Richters stonden.

§. 23.

In deezen toestand leefden de Maan-burgers omtrent 200 jaaren, en nu waren de eerste 200 jaaren vervlogen.

§. 24.

Maar na deezen tyd togen geheele familiën voor de eerstemaal tegen geheele familiën te veld. De eene beroofde de andere van zyne kudde, zyne wooningen, zyne akkers; en de overwinnaars eigenden zich alles toe,

wat zy overwonnen, weggenoomen, en geroofd hadden. Thans wierden de overwonnen mannen en vrouwen, die tot dus verre geene d'entbaarheid gekend hadden, slaaven en slaavinnen. Nu wierdt eerst een waaragtig onderscheid tusschen vrye menschen en dienstbaaren bepaald. Thands waren 't niet meer verstand en deugd, waar door zich menschen boven menschen verhieven; (§. 13, 14, 15.) maar nu wierden verwonnelingen beneede andere menschen geplaatst. De overwinnaars zeiden, wy hebben het recht hen in den oorlog van kant te helpen, dat recht is door de overwinninge niet verminderd noch vernietigd, en dus zyn wy nog Heeren over hun leven. Zy wierden bykans even zo gehandeld en geschat, als de *Turken* de *Algarynen*, ja zo als zelve de Kristenen in vreemde werelddeelen, op deeze aarde hunne slaaven achten. De deugdzaamste en verstandigste slaaf wierd veel minder gerekend, dan de grootste booswigt onder de vryen.

§. 25.

Dan hier by bleef 't niet; (§. 24.) maar men rekte de zaak nog verder uit. Men maakte voor zich die Wet, dat van vrye menschen vryen; maar van slaaven alleen slaaven en dienstbaaren gebooren wierden. Hier veranderden de menschen de eeuwigvastgestelde Natuur-Wet, dat, naamlyk, alle menschen uit de geboorte elkander gelyk zyn en zich wezenlyk alleen in 't vervolg door verstand, deugd en arbeidzaamheid onderscheiden. (§. 13, 14, 15.) Dit was derhalven het eerste tydpunct, dat de geboorte ten eersten edel maakte en een voorrang schonk.

§. 26.

't Is merkwaardig, dat 'er op dien tyd eenige deugdzaamen zich tegen deeze instelling verzetteden. Zy vraagden hunne landslieden en bondgenooten, of God in zyn oordeel wel konde dwaalen? Zy kreegen ten andwoord: God dwaalt niet. En daarop hoor-

den zy de gevolgtrekking: derhalven is het onrechtvaardig, dat gy aan de geboorte van een mensch eenigen voorrang hegt en de kinderen uwer slaaven minder keurt, dan de uwe. (§. 24, 25.) Want in de oogen van den almachtigen God zyn alle menschen gelyk, by Hem geldt geen voorrecht, dat alleen uit de geboorte voortvloeit, maar slechts deugd en verstand. Gy handelt onrechtvaardig, spraken deeze deugdzaame mannen, dat gy een gebod van God ontheiligt en onder elkander een Wet opstelt, die der inzettinge Gods tegenspreekt, welke Hy in 't hart van elken sterveling heeft ingeprent.

§. 27.

Dan, hunne leeringen waren te vergeefs. Zy maakten 't zo als de inwooners deezer aarde gedaan hebben. Zy hielden zich aan de wet, dat van hunne slaaven alleen dienstbaaren, maar van hunne vryen, vryen gebooren wierden (§. 25.) en 't ging door,

niettegenstaande 't streedt met de natuurlyke billykheid en 't oordeel Gods (§. 26.).

-

§. 28.

Dan die slaaven in de Maan waren niet slechts oorsprongelyk uit verwonnelingen en gevangenen, (§. 25.) maar ook uit die geenen, welke zich met de vlugt gered hadden. Want daar, gelyk wy in 't begin meldden, de familiën niet gewoon waren eenen vreemdeling in te lyven: (§. 17.) zo bleef deezen vlugtelingen niets overig, dan dat zy of aan andere familiën dienstbaar wierden, of met elkander zamen rotteden, eene andere geringere familie op het lyf vielen, en het daar mede juist zo maakten, als men met hun gehandeld hadt. Wy treffen in de jaarboeken van de Maan, van beide zulke voorvallen, veelvuldige voorbeelden aan. -

§. 29.

Thans keere ik tot het voorige terug. Ik heb verhaald, dat de kleine familiën, om van

eene groote niet onder 't juk gebracht te worden, zich in 't begin met elkander vereenigden, en dat in dat geval deeze vereenigde familiën verscheiden Richters hadden, door welken dit kleine Staatslichaam geregeerd wierdt. (§ 21, 22.) Maar ofschoon deeze inrichting die groote familiën in 't begin in den teugel hieldt, toonde echter het gevolg der tyden, dat de grootere familiën de kleinen verwonnen en dienstbaar maakten. Dit sproot uit de oneenigheid der verscheiden Richters, die over de vereenigde familiën regeerden, (§. 22.) en waar door de groote familie, die door een hoofd geregeerd wierden, meenigvuldige gelegenheid kreeg, om de oneenigheid deezer Richters tot hun voordeel te gebruiken.

§. 30.

Den Maan-burgers staan de harssens op de rechte plaats, en derhalven duurde 't niet lang, dat die kleine familiën, welke

zich byeengekoppeld hadden, om eener groote het hoofd te bieden en van haare verscheiden oudsten geregeerd wierden, (§. 21, 22.) een eenig Opperhoofd verkoozen, welk zy haaren *Stadhouder* of *Vorst* noemden. Van deezen tyd af aan nam elk Oudste van eene groote familie ook den naam van *Vorst* aan. Op deeze wyze zyn nu de *Vorsten* en *Vorstendommen* in de Maan ontstaan. Na 1500 jaaren, van myn verhaal af gerekend, telde men op die zyde, die naar onze aarde toegekeerd is, 350 van dezelve. Hoe veelen 'er op den anderen kant geweest zyn, kan ik niet zeggen, naardien de jaarboeken, die ik geleezen hebbe, alleen van de eerste helft van de Maan en haare gebeurtenissen verhaalen.

§. 31.

Ondertusschen, toen die Vorsten te voorschyn kwamen, (§. 30.) bleef hun het denkbeeld toch bestendig by, dat zy kort te voo-

ren niet anders, dan vrye Maan-burgers geweest waren, dat zy voor zichzelven niets vooruit hadden; dat alleen de keuze of de ouderdom hen tot deeze waardigheid verheven hadt; dat zy alleen om het volk bestonden en een ieder uit het volk hun medeburger was. Hier in onderscheidden zy zich nog op den tyd van de Vorsten deezer waereld. En dat duurde volle duizend jaaren.

§. 32.

Maar ten einde elk deezer Vorstendommen behoorlyk bestierd en voor het welzyn der onderdaanen mogt gezorgd worden; kwamen de Vroedsten en Oudsten van het volk alle jaaren byeen, en beraadslaagden gemeenschappelyk met den Stadhouder (§. 30.) hoe zy het heil van deeze Vorstendommen zouden stichten. De Vroedsten en Oudsten uit het volk wierden *Landsstenden* genoemd. In deeze byeenkomst wierden de Lands-wetten door den Vorst en de Landstanden ontwor-

pen, welke men dan vervolgens aan het volk voordroegen van hun, dit volk, verwachtte, of zy dezelve als wetten wilden gehouden of verworpen hebben: zo zag 'er de Regeerings-vorm bykans voor 3000 jaaren uit.

§. 33.

Maar ten einde de Stadhouder, de Wetten, welken hy, zo als aanstonds gezegd is, ontvangen hadt, (§. 32.) beschermen en tegen de ongehoorzaamen ter uitvoer konde brengen, wierdt hem een zeker getal Soldaaten gegeven en tevens onderhouden, die den naam van *Quissen* in de Maan dragen.

§. 34.

En ten einde 'er een behoorlyk naricht van alles, wat 'er in 't Land voorviel, van goede zo wel als van kwaade Maan-burgers zoude kunnen ingezaamd worden; wierdt Hem dagelyks een tafel voor twaalf personen aan-

gericht. Zes van zyne wyste Raaden en zes vreemden spysden alle dagen met hem. Een ieder, die zich door verstand en deugd hadt doen uitblinken, (§. 13, 14.) wierd hier toegelaaten. Men verstond niet, dat de Stadhouder den tyd, dat hy spysde, nutteloos doorbracht, maar dat die hem ook berichten zoude aan de hand doen die voor Hem en voor het Land nuttig waren; en dit doel wierdt ook bereikt.

§. 35.

Zo als het op deeze Aarde bykans voor 200 jaaren gesteld was, dat de Landsheer niet alleen de Burgermeesters en Ambtslieden van groote, maar ook van kleine steden aan zyne tafel zag en daar van hun hoorde wat den Onderzaat op elke plaatse drukte en tevens niet zelden de middelen hoe dit te verbeeteren ware, voor den levendigen aandacht bracht; zo waren de tafels der Vorsten in de Maan voor 2000 jaaren gesteld.

§. 36.

Nadien de Regent dagelyks uit de verscheiden oorden van zyn land, die genen toeliet, die zich met de behoeften van hetzelfde bekend gemaakt hadden: nadien de Heer deezen vraagde en zy hem van bericht dienden. (§. 34, 35.) Nadien hy alle dagen anderen hadt en dagelyks nieuwe bekendmakingen kreeg; zo maakte hy zich met zyn land tot in den kleinsten hoek bekend en zyne kennis overtrof die van alle andere, wyl hy alle dagen versche narichten in won. 't Is waar, dat men hetzelfde ook van zyne eerste Raaden moet zeggen, die dagelyks met hem aten, (§. 34.) met hem aanhoorden en met hem in den last der bezorginge van 's Lands behoeften deelden.

§. 37.

Op deezen tyd en nog volle 1000 jaaren leefden de Maan-burgers in de gelukkigste

omstandigheden. De oorzaak daar van was, dat men eene goede inrichting in hunne scholen hadt en der leergierige jeugd een duidelyk denkbeeld van een waren Held en een Volksverwoester gaf, denkbeelden, welken hun eeuwig, zo lang zy leefden, aankleefden. De Leermeester sprak ten naasten by op volgende wyze: zo wel de Held als de Verwoester wagen beiden, in geval van nood, hun leven; zy hebben beiden moed, beiden offeren zy hun leven op, als zy 'er door de omstandigheden toe genooddwangd worden. Hier in verschilt de een van den anderen niet. Maar de Held is vol van menschenliefde en bestendig rechtvaardig. Nimmer ontvonkt in hem de begeerte naar tydelyke goederen, welken hem niet toebehooren: wordt de gerechtigheid, de vryheid des volks, de onschuld onderdrukt, straks is hy aldaar gereed. Hier trekt hy den degen, om de boosheid te straffen. Hy waagt zyn leven manmoedig voor het welzyn zyner

medemenschen en van het land zyner inwooninge. Maar een geheel andere ziele ontdekt men by den Verwoester. Hy zoekt vreemde landen, waarop hy geen recht heeft, te veroveren. Men kent hem daar aan, dat hy de onschuld niet verdeedigt, noch de gerechtigheid handhaaft; dat hy, bloot uit eigenbelang, oorlogen aansteekt, dat hy hun, die van de zwakste party zyn, onder den duim houdt, dat hy zyn' nabuur onverwachts op het lyf valt; met korte woorden, dat hy eigenbaatzuchtig, onrechtvaardig en zonder wezenlyke menschenliefde is. *Eugenius* en *Kartouche* leveren op deezen Aardbol twee zulke onderscheiden karakters van menschen op.

§. 38.

Wyl zo als ik gezegd heb, 'er eene treffelyke inrichting in de Schoolen was, en 'er geene moeite gespaard wierdt, om het verstand der Maan-burgers hoe langer hoe meer te verbeteren; (§. 37.) viel het op lang

na zo gemakkelyk niet, als op deeze Aarde, dat men zich daar liet blinddoeken en een Volksverwoester voor een Held zoud' aanneemen. De Maan-burger kende den Verwoester uit zyne daaden, ofschoon men hem nog zo fraai vermomd hadde; ofschoon hier en daar deugdzaame handelingen schitterden, hy konde door deezen valsche schitteringe niet verbysterd worden. De Aanvoerer van een bende Struikroovers is ook, zeide hy, nu en dan deugdzaam, de eene Roover houdt het met den anderen, en wanneer men een zodanige bende aanvalt, dan vecht de eene met de andere. Zy zyn onderling elkander getrouw. Maar wanneer het op den derden man aankoomt, dan rooft het Opperhoofd der bende en neemt wat hem niet toebehoort; in stede van de onschuld te verdedigen, zo vertrappt hy dezelve, zo dikwyls als 't zyn eigenbelang vordert, in plaatse van voor de vryheid van een volk met zyn bloed te vech-

ten, zoekt by hetzelve daarvan te berooven. -

§. 39.

Ofschoon men 't zich niet kan verbeelden, is 't echter waar, dat uit kracht van dit onderrecht, 't welk de Maan-burgers genooten, (§. 37, 38.) zo wel de Vorsten, als de Standen den Verwoester op het oogenblik onder het verdichtte mom ontdekken. Zy waren fel gebeeten op den naam, maar nog meer op de daaden en handelingen, die hem kentekenden. Van daar, dat de onschuld overal verdedigd, de moedwil gefnuikt, de vryheid gehandhaafd en de rust en het geluk in alle staaten aangetroffen wierdt. ô Hoe veel heils ontsproot uit die vaste overreedinge, dat de onrechtvaardige Veröveraer een schandvlek (§. 37.) en dat de Vorst in den grond verder niet dan een Maan-burger zy. Deeze gulden eeuwen duurden tot voor 2000 jaaren. -

§. 40.

Maar nu wierdt by zommige Vorsten die kittelende wensch gebooren, om het Vorstendom op hunne kinderen over te brengen. 't Kwam 'er nu alleen op aan, hoe zy dat ontwerp ter uitvoer zouden brengen. Zonder dat het volk en de Landsstanden hunne toe. stemming gaven, konde 't 'er niet door en derhalven bewoogen zy hemel en aarde, om die toestemming te verkrygen. Zy hielden den standen en het volk voor, dat thands, daar men bestendig den Stadhouder uit het gantsche volk verkoos, (§. 30.) deeze immers gaerne voor zyne nakomelingschap wilde zorgen; zelve zich met deeze moeite belasttede en minder op het welzyn van het land en der onderdaanen zoude boogen, dan wanneer dit een erfdeel voor zyne kinderen wierdt, om van andere voorstellingen niet te reppen. In 't eerst waren het volk en de stenden magtig tegen dit ontwerp in de weer. -

§. 41.

Na eenige jaaren sloegen deeze Vorsten een' anderen weg in, om hun doel te treffen; (§. 40.) Zy zeiden, 't is waarächtigt niet goed, dat de Landsstenden uit de oudste lieden gekoozen worden, (§. 32.) naardien thands meenigmaalen zulken tot deezen post geraaken, die zich met de landsstendelyke omstandigheden niet behoorlyk bekend gemaakt hebben, en dat het veel beter ware, dat een iegelyk Landsstend zyn' oudsten, zoon altyd op den Landdag mede nam, dat deeze hier zag en hoorde, dat de vader hem dan nog verder onderrichtte, dat naderhand deeze zoon, na het overlyden van zyn' vader, altyd wederom Landsstend, en dat deeze post op den oudsten erfelyk wierdt. -

§. 42.

Deeze voorslag behaagde den Landsstenden, maar het volk was 'er tegen. Thands was 'er derhalven een heimelyke tweedracht tus-

schen de Stenden en het Volk gezaaid. De Landsstenden keerden zich onder de hand tot de Stadhouders en smeekten hen, dat zy zich de moeite wilden geeven, om hunne eereposten erffelyk te maaken. De Stadhouder andwoordde: 'dit is lang myne begeerte geweest, maar ik kan dit uit kracht van het gering bestier, dat my opgedragen is, niet doen. (§. 40.) Dit zoude toeneemen, wanneer myne waardigheden insgelyks op myn' oudsten zoon erffelyk waren, en by deeze vaststelling zoud' ik zeer gemakkelyk een' weg vinden, om uwe bedieningen erffelyk te maaken.'

§. 43.

Nu trokken de Vorst en de Stenden aan het eene einde, het volk aan het andere van den valstrik; en zo bleef het een langen tyd in denzelfden staat.

§. 44.

Maar van tyd tot tyd wisten de Vorst en de Stenden veelen uit het volk aan hun snoer te krygen. En nu ging 't 'er door, dat het volk niet alleen de erfövolging op den Vorst, maar ook op de Landsstenden voor hunne oudste zonen instemden. (§. 41, 43.) Dit geschiedde bykans voor 800 jaaren. De meeste Staaten in de Maan wierden op deezen onzekeren voet ingericht, maar eenige lieten 't by 't oude en het kiesrecht.

§. 45.

In 't begin van deezen tyd waren de Maan-burgers nog zeer gelukkig. De Vorst en de Stenden waren nog nieuw, en derhalven bezielde hen nog geduurig het gevoel, dat zy en hunne familiën van de overige Maan-burgers en hunne familiën niet wezenlyk onderscheiden, maar dat zy alleen door de goedwilligheid deezer familiën boven anderen

erkend waren. (§. 31.) Ook bezielde hen geen valsche waan, als of hun bloed of dat van hunne namaagschap in de daad edeler ware dan het bloed en de verwandschap van andere Maan-burgers. Zy verkeerden nog met elkander als vrienden, en Heer en Onderdaanen kenden geen' anderen plicht, dan zich onderling gelukkig te maaken.

-

§. 46.

Maar dit gelukkig tydsgewrigt duurde naauwlyks eene eeuw. Want voor 1700 jaaren treft men reeds spooren aan, dat zich de Stadhouder en de Stenden en hunne familiën voor wezenlyk voornaamer keurden, dan andere Maan-burgers en naauwlyks 'er meer aan dachten, dat zy niet meer dan Maan-burgers waren, die door andere Maan-burgers voorgetrokken waren. De dankbaarheid, die zy des wegens anderen Maan-burgers verschuldigd waren, begon in hoogmoed en ondankbaarheid te ontaarten. -

§. 47.

Maar wat in dit opzicht in hun hart omging, vertrouwden zy nog niet openlyk te zeggen. De Schoolen in de Maan maakten de menschen nog te veel doorziende, (§. 37, 38.) en de opgeblaazen trots hadt de koenheid nog niet, om de waarheid uit haaren zetel te verdringen. Nog spraken de gemeene Maan-burgers uit een open hart. Wy waren 't, die de Vorsten en de Stenden alleen om die reden verhieven, om hen in die eerbedieningen te stellen, ten einde ons geluk beter konde gevestigd worden. (§. 32.) Nooit hopen wy, dat zy onze goedheid van hart zullen misbruiken, uit de hoogte op ons nederzien en vertrouwen, dat zy in de daad beter zyn, dan wy. Alleen deugd, verstand en arbeidzaamheid verheffen den mensch. (§. 25.) Wanneer de Vorst ons in dit stuk te boven gaat, dan is hy voortreffelyker dan wy. Maar kooft hy hier in by ons te kort

dan zyn wy ook edeler, dan hy. Zo oordeelt God over de menschen, en de Goddelyke vonnissen zyn onfeilbaar. (§, 26.) Wie anders van de Godheid denkt, is een Godslasteraar.

§. 48.

Thans bevroedden de Vorsten en Stenden, dat de Schoolen den onderzaat tot hun nadeel verstandig maakten. (§. 47.) Zy kwamen byeen en beraadslaagden gemeenschappelyk over deeze zaake. Waar toe dient het, zeiden zy onder elkander, dat de onderdaanen een verlicht verstand verkrygen? Zy zyn gebooren, om te gehoorzaamen. Zy moeten niet over onze zaaken spreken, en dat juist leeren zy in de Schoolen. Wy moeten de Leermeesters paal en perk zetten. - Al wat ons gezach en aanzien kan krenken, 't mag waar of niet waar zyn, moet men volstrekt daar niet onderstaan te leeren, om dat zulks aanleiding tot oproer geeft. -

§. 49.

Om dit doel te treffen, ontledigde men de Schoolen van tyd tot tyd van alle de doorkundigste Leermeesters, en vervulde men hunne plaatsen met lieden van het slechtste soort, dat men konde vinden, juist zo als het tegenwoordig nog grooten deels uit ziet met de gemeene Dorpschoolen op deeze waereld, waar men niets, dan een weinigje leezen en schryven leert. In dusdanigen toestand waren de Schoolen in de Maan waarachtig binnen de 50 jaaren.

§. 50.

En naauwlyks was een eeuw verstreeken, of de waarheid moest voor den waan plaats ruimen. Nu begon men zich in te beelden, dat de Vorst en de vorstelyke familie waarlyk beter en verhevener dan alle anderen waren. (§. 47.) De Vorst noemde zyne Stenden *Edelen* of *Adelyken*. Nu hadt de Stad-

houderlyke familie een Stadhouderlyk, de Adelyke familiën een Adelyk, de Burger een Burgerlyk bloed en de geringste onderdaanen waren *canaille*. Wie hier tegen inlag en beweerde dat het Vorstelyke bloed niet beter ware dan het Adelyke en het Adelyke niet beter dan dat van den Koetzier, zulk een wierdt op staanden voet als eenen, die oproer stookte, achtervolgd; thands maakten geen deugd, verstand en nyverheid, maar alleen de geboorte, aanzienelykheid (§. 47.) de ydele waan drong de waarheid uit haaren zetel, en de braave Maan-burger moest met open oogen blind zyn. -

§. 51.

Dit was het begin van de rampen der Maanburgers, want tot nu toe, zedert 1600 jaaren, leefden zy nog taamelyk gelukkig, wyl de Stadhouder (en nog veel minder durfden de Landsstenden 't wagen) geen moed hadden, om zelve wetten te geven, maar zich daar

mede te vrede hadden gehouden, om de Landswetten, die hun van 't volk overhandigd waren. (§. 32.) in werkinge te stellen, ofschoon deeze ook, zo dra de kans maar schoon stond, verminkt en ontzenuwd wierden.

§. 52.

Dan nu 1500 jaaren geleden, begonnen eenige Stadhouders en de andere volgden hen dra, wetten naar hunne eige willekeur te geeven, zonder het Volk of de Stenden daar in te kennen. (§. 32.) De Soldaaten, welken hun gegeeven waren, om de rechten en wetten des volks te verdedigen, (§. 33.) gebruikten zy, om hunne willekeurige wetten uit te voeren. Men richtte een sterker Militaire Macht op, en deeze bracht in aller yl alles tot gehoorzaamheid, wat zich daar tegen stelde.

§. 53.

Een gedeelte van de Landsstenden onderwierp zich aan den Stadhouder, en deeze

kreegen Hof- en Lands-bedieningen, waarvan eenigen erfelyk gemaakt wierden. Op deezen wyze kwamen de *Erf-drosten*, *Erf-kamerheeren*, enz. aan 't licht. Dit was de streek, waarvan de Stadhouders zich bedienden, om het grootste aantal der Landsstenden aan hunne zyde te brengen. Daar in tegendeel de anderen, die zich daar aan niet wilden onderwerpen, door 't Hof, zo als 't zich het beste plooid, of bedektelyk, of openbaar, vervolgd wierden. Deeze nu waren 't, die op de klipagtige bergen van de Maan, die men of bezwaarlyk of geheel niet genaken kan, hunne kasteelen bouwden. Hier zaten zy nu zeker, en maakten zich, wat naby hun lag, even zo wel onderdaanen, als de Stadhouders zich het overige Land onderworpen gemaakt hadden.

§. 54.

Op deeze wyze, gelyk ik gezegd hebbe, (§ 50, 53.) zag 't 'er in de Vorstendom-

men uit, daar de erf-opvolging ingevoerd was. (§. 44.) Maar wyl deeze nu eene groote meenigte Soldaaten onderhielden. (§. 52) Zo waren die Staaten, waar het kiesrecht nog gebleeven was (§. 30.) ook verplicht, om hun Stadhouder insgelyks eene groote meenigte Soldaaten te geeven en voor hem te houden. Zy volgden weldra het voorbeeld der nabuuren, gaven zelven wetten en aan deezen klem door hunne Soldaaten, welke zy gekregen hadden, om de Wetten door den Staat gegeeven, oprechtelyk te onderhouden. (§. 52.)

§. 55.

Met hunne Landsstenden (§. 32.) maakten zy 't op dezelfde wyze, die geenen, welken zich het Opperhoofd onderwierpen, kreegen bedieningen; de anderen wierden van het Hof verbannen en bouwden voor zich waar zy maar het best konden, op klippen en bergen versterkte kasteelen. (§. 53.)

§. 56.

Tot nog toe was de ellende in de Maan niet groot. Maar nu begonnen de Stadhouders zich even zo zeer van de schraapzucht te laten beheerschen, zo als zy hunne onderdaanen beheerschten. Nu beoorloogde de een den anderen en de een overwon den anderen. Zy dwongen hunne onderzaaten met geweld krygsdienst te neemen, hunne nabuuren dood te slaan en zich van hun te laten omhals brengen. Hier beweende de vrouw haaren getrouwen echtgenoot dien haar Opperhoofd uit haare armen gescheurd hadt; en de kinderen gingen thands bedelen, wyl hun vader, hun broodwinner, in den slag gebleeven was. Daar betreurde de moeder haaren eenigen zoon, daar wederom de schoone Maanburgeres haaren bruidegom. ô Hoe zeer verschilden deeze van de voorige oude tyden, toen alles eene gewenschte vryheid genoot, toen de weetenschappen bloeiden, (§. 36,

37, 38.) toen men God in zyne schepselen bewonderde en aanbad, en toen alleen verstand, deugd en nyverheid, maar geenzins geboorte en een opgeblaazen waan den Maanburger veradelden. - (§. 12, 13, 14, 15, 45)

§. 57.

Misschien zal men zich inbeelden, dat die Vorsten geen oorlog gevoerd hebben, om Landen te veroveren. Dorre woestenyen beoorloogden zy niet; maar waar menschen woonden, welken zy dienstbaar wilden maaken, daar vielen zy in. En blootelyk daarom, of hy *Jan* of *Pieter* zyn mogt, die hun de zakken vulde, sloegen zy veele Maan-burgers dood. Wie zoude 't gelooven dat dit waarheid ware, byaldien de ervaarenis 't niet geleerd hadt. Hun, deezen beoorloogden menschen, was 't om 't even of zy aan *Jan* of *Pieter* de schatting betaald hadden, en 't zou my ook evenveel geweest zyn, ik zou my daarom niet hebben laten dood slaan, en ik

zoude om die reden ook geen' anderen doodgeslagen hebben. -

§. 58.

By deeze oorlogen, waarin de een des anderen land weg nam, hem daar uit verdreef, en 't vervolgens in zyn eigen land inlyfde, (§. 56, 57.) geschiedde 't, dat, na 200 jaaren, zes groote ryken in de Maan ontstonden. Men zag geene kleine Vorstendommen meer, behalven eenige, welke de nyd, die tusschen de gemelde zes Monarchen heerschte, behouden hadt.

§. 59.

Zo als 't de Vorsten maakten, even zo gingen de Edellieden te werk, die zich op de steilten der klippen en bergen kasteelen gebouwd hadden. (§. 55) Zy maakten 's Heeren wegen onveilig, plunderden wat hun voorkwam, en keerden dan met hunnen roof naar hunne versterkte sloten terug. Zy

brachten 't zo ver, dat zelve de Monarchen geene verre reizen konden onderneemen, zonder eene sterke bedekking. 't Zag 'er toen in de Maan byna zo uit, zo als 't in deeze waereld kort voor de oprichting van 't kamergerecht in *Duitschland* geschapen stond. Was dat in de Maan waarlyk niet een voortreffelyke Adel! Ik ben thands ver genoeg van de Maan, en daarom zeg ik zonder zwaarigheid, dat het struikroovers waren; en dat die geenen, welken hunne afstammelingen zyn; juist geene groote eere 'er van hebben, wanneer zy met hunne voorouders en derzelver wapens pronken.

§. 60.

Ondertusschen vereenigden zich voor byna 1100 jaaren de zes Monarchen en de nog gebleeven Vorsten (§. 58) en verstornden deeze roofnesten. (§. 59.) Maar dit zal ook wel het beste geweest zyn, wat zy uitgevoerd hebben. -

§. 61.

Langs deezen weg wierdt de rust en veiligheid in de Maan aan de eene zyde hersteld, maar aan een anderen kant namen het ongelyk en de rampen op nieuw toe. -

§. 62.

De zes Monarchen vertrouwden onderling elkander niet; elk hunner was bedugt dat hem een ander overhoop zoude werpen. Elk hunner hieldt daarom zulk eene meenigte Soldaaten, welken het Land niet wel konde onderhouden. Ik zal my duidelyker verklaaren Ider een weet het, dat de Soldaat niets verdient, maar verteert wat de arbeidzaame hand van den akkerman en goeden huishouder met zweet en bloed gewonnen heeft. Maar ééne hand kan slechts voor ééne hand, tien kunnen voor een tiental, honderd voor honderden en duizend voor een aantal van duizenden verdienen. Dan nu begrypt men zeer

gemakkelyk, dat het den kostganger, den braaven boer honger en kommer moest veroorzaaken, wanneer men hun die lieden, die hem voordeel zouden aanbrenge weg neemt en tot verspillende soldaaten maakt. Maar by de groote meenigte van soldaaten, welken ieder Monarch voor zyne eige veiligheid moest houden, was dit niet anders mogelyk; en dit was zekerlyk een rampspoed, die eene meenigte van onderdaanen drukte. -

§. 63.

Hierby kwam nog eene tweede ramp, die niet minder was. De te vér gedreven meenigte van soldaaten eischte veel gelds, en derhalven was de Monarch verplicht, om overal belastingen op te leggen, ten einde dit geld by de hand te hebben. Hier wierdt niet gevraagd of de onderdaan het konde geeven. Maar het heette, hy moet het geeven, en hy mag omzien hoe hy 'er aan kome. Ik weet, dat my in de Maan de traanen in de oogen

gestaan hebben, wanneer ik zag, dat men uit dien hoofde meenigmaalen eene koei, waarvan man en vrouw en nog eenige kinderen moesten leven, het eenigste eigendom wat zy bezaten, weg nam en verkocht, ten einde de Vorst zyne schattingen konde erlangen. Hadt de Monarch de traanen gezien, welke de moeder en de arme onnozelen hongerige kinderen weenden, hy zoude met hun hebben moeten schreijen; maar hy zag het niet, hy bleef 'er onkundig van en wist het niet.

§. 64.

By deeze ellende (§. 62, 63.) voegde zich nog eene derde, welke even zeer nadeelig was. Ik heb in de voorgaande (§.) verhaald, dat op dien tyd, welke de Maan-burgers de gouden Eeuw noemen, de Stadhouders alle dagen met twaalf personen at, waarvan zes zyne Raaden, maar de zes anderen, Vreemdelingen waren, en dat deeze Vreemdelingen

voor het meestendeels uit Burgemeesteren van grooter en kleiner Steden, Richters en andere Geleerden bestonden. (§. 34, 35.) 't Kwam 'er hierby in 't geheel niet op aan of deeze mannen van Adel waren; 't was genoeg, zo ze slechts deugd en verstand bezaten en de kundigheden van den Vorst konden uitbreiden. Dit gebruik veroorzaakte in waarheid, dat de Stadhouder zonder moeite en tydverspillinge vernam, wat in zyn land in de verafgelegenste en meest verhoolen hoeken voorviel, hoe het met de oeffening van recht en gerechtigheid overal geschapen stond. Hoe de Drost en Adelyken hunne onderdaanen en medeburgers behandelden, en hier kwam nog een ander voordeel by, dat de Stadhouder door meenige geleerde woordwisseling van tyd tot tyd in kundigheden toenam. -

§. 65.

Maar wat konde den Adel, die in 't gebied van den Vorst over zo meenig stuk lands het

bewind hadt, wel onaangenaamer zyn, dan dat men in den Stadhouder een slimmen, doorzichtigen en van alles onderrichten roeziender hadt? Duizendmaalen wenschten zy: gave God dat de Stadhouder een domöor ware, het land minder kende en zich met de regeeringe minder bemoeide. Het kwant 'er nu maar op aan, hoe zy dat werkstellig zouden maaken. Zy mengden zich looslyk in de opvoedinge der jonge Prinssen. Wanneer de Gouverneurs hun iets grondigs mededeelen wilden, dan riepen zy, welk eene pedantery! De Heer zal in 't vervolg geen Meetkundige, geen Natuurkundige, geen Rechtsgeleerde worden, waarom mag men den jongen Heer toch zo plaagen? De jonge Heer hoorde dit, en wyl de jonge lieden niet gaarne plegen te studeeren: zo groeijen de jonge Prinssen ook met eene zeer schraale en engbeperkte kennis op. -

§. 66.

Maar 't kwam 'er nu slechts op aan, dat men hen by hunne kortzichtigheid bewaarde. Wanneer dat zoude geschieden, dan moesten zy by hunne maaltyden niet dan met moeite van de inwendige gesteldheid van hun Land eenige narichten kunnen inwinnen, en ook by deeze gelegenheid hun verstand niet verbeteren. (§. 34, 35.) Kortom, zy moesten niet met hunne Burgemeesters, met hunne Richters, met Geleerden: maar zy moesten alleen met Adelyken en Soldaaten, die het veld der geleerdheid niet bearbeid hadden, spyzigen.

§. 67.

Maar hoe dit in 't werk gesteld? Geenszins, zeiden zy tot de Prinssen, geenszins verstand en deugd, maar alleen de geboorte bestemt de voortreffelykheid der menschen. (§. 25.) Gy,

genadigste Vorst, zyt uit een Hoogvorstelyk; wy uit een Hoogädelyk; maar de overigen slechts uit Burgerlyke familiën, en dit voorrecht blyft ons eigendom, 't zy wy deugnieten of deugdzaamen zyn. (§. 50) De dapperheid heeft onzen voorouderen dien voorrang verworven. Kortöm, zedert dien tyd schaamde de Vorst zich eenen vertrouwelyken omgang met zyne Burgemeesteren, met zyne Richters, met de Geleerden (§. 64.) en de Adelyken wierden alleen aan zyne tafel toegelaaten (§. 50.)

§. 68.

Thands hadt de Adel zyn doel bereikt, (§. 66, 67.) zyn Vorst bleef kortziende, hy kende de helft van zyn Land niet, noch hoe het bestierd wierd; klagten, welken men by hem hadt in te brengen, waren onaangenaam, om dat hy die niet behoorlyk wist te beoordeelen; en men hadt het tot een stelregel ge-

maakt, dat men den Vorst niets onaangenaams zoude voordragen.

§. 69.

Om deezer Regeerings-vorm klem by te zetten, versierde men eene *chimere* (harssenschim) welke *etiquette* heette; de Vorst wierdt de Slaaf van dezelve; Hy droeg haare ketens, zyn Adel zeide Hem, dat hy die dragen moest, en toen droeg Hy die ook geduldig, zo zag 't 'er voor 1100 jaaren in de Maan uit. -

§. 70.

En juist op dien tyd was het nog ongelukkiger, dat de Maan-burgers 't als eene onbetwistbaare waarheid aanzagen, dat 'er tusschen de zes *Monarchen* der Maane, met betrekking tot hun magt, een evenwigt moest zyn, en dat daar van hun geluk afhing. Dan dat dit nu eene volledige dwaaling ware, is hieruit

reeds bewysbaar, dat elk derzelve verplicht was, om den onderdaanen den last op te leggen, dat zy eene overgedreven meenigte Soldaaten moesten onderhouden. (§. 62, 63.) Maar in 't vervolg zal dit nog duidelyker doorstraalen. -

§. 71.

In 't kort, 't zag 'er met betrekking tot de Regeerings-vorm in de Maan voor 1000 jaaren bykans op dezelfde wyze uit, net als het thands in deeze waereld doet. Na deezen tyd is de Regeerings-vorm in de Maan evenwel verbeterd, waar dan uit blykt, dat de inwooners van deeze waereld by de Maan-burgers nog 1000 jaaren achteruit zyn. Ik zal myne Geschiedenis van de Maan vervolgen, en deeze zal bevestigen, wat ik reeds gezegd hebbe.

§. 72.

Voor 1000 jaaren heetten de zes *Monarchen* in de Maan. (§. 58.) *Minos* de eerste, *Pamphi*, *Calom*, *Eram*, *Kilmo* en *Palos*. Deeze zyn in de Maan doopnaamen, zo als hier *Pieter*, *Frederik*, *Karel* en zo voorts.

§. 73.

Minos bezat tot dus verre een ryk, daar het Kiesrecht plaats hadt. (§. 30) Maar by de overigen gold het recht van eerstgeboorte. (§. 44.) *Minos* was een zeer verstandig en deugdzaam Vorst, en zyn zoon beloofde zo veel, dat zyne onderdaanen Hem insgelyks de opvolging op den oudsten zoon, zo als by de andere Ryken stand greep, (§. 44.) opdroegen. *Minos* de Eerste andwoordde: ‘gy weet niet waarom gy verzoekt. Hoe weet gy, dat myn zoon op den duur zo deugdzaam zal blyven, als hy tegenwoordig is? Hoe weet gy, wat van zyn zoon, myn klein-

zoon, die nog niet gebooren is, zal worden? Ik zal het nooit toestaan, zo gy na myn dood myn zoon voor den waardigsten keurt, dan kunt gy hem tot uwen Vorst verkiezen, maar buiten dien niet.' Dit zelfde zeide hy van zyn' kleinzoon. Dit vermeerderde de liefde en hoogächting van zyne onderdaanen jegens Hem en zyn' Zoon. -

§. 74.

Ieder der voorgemelde zes Koningryken (§. 72.) hieldt bykans 100,000 mannen op de been: zo zag 't 'er ook in 't Koningryk van *Minos* uit, toen hy aan de Regeering kwam; zy waren op den duur uit de boeren en boerenknechten gedeeltelyk met geweld gedeeltelyk met list gemaakt. Akkerbouw en Veeteelt kwynden, *Minos*, de doorkundigste *Minos* maakte een schikking, dat elk Soldaat, die drie jaaren gediend hadt, zyn afscheid, onder deeze voorwaarde, konde bekoomen,

dat zy in geval van nood, wanneer 'er oorlog kwam, of men gebrek aan manschap hadt, wederom moesten invallen. Ook moesten zy zich alle jaaren op den eersten July, tot dat zy 50 jaaren oud waren, wederom vertoonen en de wapenen oeffenen, ten einde zy het geene zy geleerd hadden niet wederom vergaten. Men verkoos deezen tyd, om dat de Landman op denzelven het minste op zyn akker te doen hadt. Alleen een iegelyk, die zich aan geene Weetenschappen of aan een Handwerk gewyd hadt, moest drie jaaren lang van zyn agttienden tot zyn een-en-twintigsten jaar als Soldaat dienen. In dien tyd moesten zy niet alleen in de wapenen geoeffend worden, maar zy wierden ook geduurende den ganschen winter, zo dra het duister wierdt, dagelyks een uur in den Godsdienst onderweezen. Hier wierden hun de plichten jegens God, jegens hunne overheid, jegens hunne ouderen, jegens hunne kinderen, jegens hunne medemenschen en jegens hun Va-

derland voorgedragen. Dit veroorzaakte by hun liefde voor hun Opperhoofd en Vaderland, een onbeschryfelyke moed, en dat, wanneer 't op de verdediging van hun Vorst en hun Vaderland aankwam, zy op hun leven niets rekenden. -

§. 75.

Minos hadt na 25 jaaren niet meer dan 25,000 man op de been. Maar hy kond' 'er, wanneer de nood aan den man kwam, in één maand 200,000 hebben. Wegens de groote meenigte van menschen, welken de akkerbouw en veeteelt benyverden, heerschte in dit Koningryk overal overvloed. Deeze overvloed maakte, dat de jonge lieden, de hun ingeschapen drift, om zich door 't huwelyk te vereenigen, volgende, zonder van vreeze gekweld te worden, dat zy op 't laatst niet zouden hebben om van te leeven, eene talryke nakomelingschap leverden. -

§. 76.

In korten tyd stak het ryk van *Minos* door de groote meenigte van onderdaaden boven alle de anderen uit. Dit wierdt niet alleen veroorzaakt door de meenigvuldige echtverbindtenissen (§. 75.) welken men hier aanging, maar ook van wegens de veelvuldige vreemdelingen, die zich naar het Ryk van *Minos* begaven, en een hartelyken trek hadden om onder zulk eene zagte regeering te leven en hunne dagen te eindigen.

§. 77.

Ondertusschen, terwyl *Minos* deeze verstandige Regeerings-vorm handhaafde, voerde de overige vyf *Monarchen* (§. 72.) meenigvuldige oorlogen met elkander. *Minos* wierdt in dezelve niet gewikkeld, deels wyl hy liever eene kleinigheid over 't hoofd zag, dan menschenbloed vergoot; deels wyl *Minos*

wegens zyne vriendelyke gedragingen en zyne liefde tot gerechtigheid, van zyne nabuuren zeer hoog geschat wierdt en 't hem derhalven aan geen vreemden bystand zoud' ontbroken hebben, wanneer men hem zoude hebben aangevallen en deels wyl een ieder van de overige *Monarchen* voor de innerlyke sterkte van het ryk van *Minos* ontzag hadt, en daar by wegens de uitmuntende gevoelens van *Minos* niets van hem vreesden. Op deeze wyze gebeurde 't, dat de andere vyf *Monarchen*, door het geduurig onderhouden van hunne meenigvuldige Soldaaten en door hunne oorlogen hunne Landen hoe langer hoe meer ontvolkten en verzwakten, daar in tegendeel het ryk van *Minos* hoe langer hoe meer bloeide en in magten rykdom toenam. -

§. 78.

Minos de Eerste stierf, na dat hy 25 jaaren geregeerd hadt, derhalven voor 975 jaaren, en zyne onderdaanen betreurden hem,

als hunnen liefderyken vader, met geroerde harten. Zy verkoozen *Minos* den Tweeden, en zagen in hem hunnen *Minos* den Eersten, wanneer men slechts den ouderdom, die hen onderscheidde, uitzonderde.

§. 79.

Minos de Tweede reisde thands naar de hoven der vyf Koningryken (§. 72.) met inzicht, om hunne Regeerings-vorm te zien en te bespeuren, of zy eenig goeds hadden, dat hy by zyn vader niet hadt aangetroffen. Maar hy wierdt ontwaar, dat aan die Hoven en in deeze Landen, niets buiten den Adel en de Soldaaten hoog geacht wierdt, en dat in tegendeel de wetenschappen en de deugd weinig of niets golden. Nergends zagt de Vorst zyn vergenoegen in het geluk zyner onderdaanen en men hoorde nergends anders van spreken, dan van *conquerant*, van den overwinnaar, van bloedige gevech-

ten en dit alleen was by hun groot; maar all' het overige gering en niets waardig. -

§. 80.

Aan alle deeze Hoven wierd *Minos*, ongeacht zyne jonge jaaren hooggeschat. Men verwonderde zich over zyne kundigheden en dikwyls snedig oordeel in zwaarwigtige zaaken. Zyne edele ziele en zyne deugdzaame gevoelens maakten hem by iedereen bemind. Want dit is het voorrecht der deugd, dat zy van allen hooggeächt wordt, ofschoon weinigen haar betrachten.

§. 81.

De jonge *Minos* hadt zich thands aan vier Hoven, aan elk zes weeken, opgehouden en de algemeene goedkeuring overal verworven. Nu nam hy de reize naar het vyfde Hof aan, 't welk daardoor beroemd was dat aldaar de Adel en Soldaat in het allergrootste

aanzien waren, maar verstand, deugd en waare verdiensten zeer weinig geacht wierden. Wie groot en beroemd wil worden, heette het hier, moet een *Conquerant* worden, en hier toe heeft men Soldaaten noodig. - Deezen maaken den Vorst by uitlanders en in zyne Staaten geducht, en deezen zyn de ziel van den Staat. Hoe armoediger het overschot der menschen gehouden wordt, des te gehoorzaamer is het. In deeze beide stukken bestaat de waare en schrandere Staatkunde.

§. 82.

Het was daags na dat *Minos* by *Palos* (§. 72.) aangekomen was, toen hy met den *Generaal Veld-Maarschalk* in gesprek raakte. Het doorzicht, 't welk de jonge *Minos* in het Krygswezen hadt, bragt den *Generaal-Veld-Maarschalk* even zeer in verbaazing, als *Minos* zich verwonderde, dat de *Generaal-Veld-Maarschalk* van de *Mathesis*, van den vestingbouw,

kortom, van alles waarin wiskunstige kundigheden voorondersteld worden, niets verstond. De *Generaal* zeide: 'hier voor 'hebb' ik myne *Ingenieurs*. Maar *Minos* was van gedachten, dat, wanneer hy van alles zelve kunde had, en behoorlyk konde beoordeelen; dan wierdt hy niet bedrogen en hadde niet noodig, om zig op anderen te moeten verlaaten. -

§. 83.

Deeze zaamspraak wierdt zeer spoedig afgebroken, en nu begon de *Veld-Maarschalk* de Regeerings-vorm van *Palos* optevyzelen. Hier zeide hy, is alles Soldaat, de onderzaat wordt in de behoorlyke ondergeschiktheid gehouden. *Palos* is niet alleen by hun; maar ook by zyne nabuuren geducht, dit ontzach baart hem hoogächting: in 't kort, hy is de verstandigste *Monarch* in de Maan.

§. 84.

Zo dacht myn Vader niet, andwoordde *Minos*. Hy heeft het grootste gedeelte van zyne Soldaaten afgedankt, maar hy konde hen alle dagen weder krygen en zo goed, als een *Monarch*, eene zeer sterke armée te velde brengen. Zyne Tuighuizen waren in een voortreffelyken staat. Hy achtte den Soldaat, maar hy schatte ook den Geleerden. Met deezen, met zyne Burgemeesteren en Richters spyzigde hy dagelyks, en van deezen ontdekte hy, wat zelf in 't geringste Boerenhuis voorviel. (§. 35, 36.) Hy zorgde zelve voor den geringsten zyner onderdaanen wanneer hy onderdrukt wierdt en onschuldig leed. Hy trok algemeene wetten af van byzondere gevallen voor eene gelukkige Regeerings-vorm. De boosheid zidderde voor hem, wyl zy zich voor hem niet schuil konde houden en de deugd stak overal kloekmoedig 't hoofd om hoog. Hy wierdt van

zyne onderdaanen gevreesd, maar nog meer bemind. (§. 74.) Door zyne verstandige Regeering hebben wy thands driemaal zo veel menschen in 't Land, dan voorheen. (§. 76.) Dit maakt, dat dit Land inwendig eene zeer groote sterkte behouden heeft. -

§. 85.

Ik weet dit alles, zeide de *Generaal*, dan zeg my toch, waarom hadt hy minder achting voor den Adel, dan voor geleerde en deugdzaame mannen? *Minos* antwoordde: 'vergeef 't my, de Adel genoot by hem de betaamelyke voorrechten Wanneer een Edelman zo verstandig ware, zo veel doorzicht hadde, zo veel deugd en verdiensten bezat, als een Burger, dan hadt hy ook den voorrang; maar overtrof hem een Burger, dan wierdt deeze van meerdere waarde geschat. Van hier, dat onder hem de Adel de uitmuntendste en doorzichtigste mannen uitmaakte; daar ik

integendeel verzekerd ben, dat men zich by u aan 't straatslypen overgeeft, of Soldaat wordt, wanneer men doorgaands niet meer weet, dan hoe men met zyn Hoog Wel Gebooren Hand een gemeen man kan aflossen. Het ledig loopen herschept hen by u in een jager, die nu en dan meenig Haas zyn levenslicht uitblust. Een kunststuk, dat meenige boeren jongen met minder gemaaktheid hem kan verbeteren.' -

§. 86.

Hier viel de *Generaal* hem in de reden. Maar eene zaak is ons alle onbegrypelyk; waarom naamelyk uw Heer Vader in zyn Koningryk de Erfopvolging niet heeft ingevoerd, daar wy intusschen weten, dat die hem van zyne onderdaanen aangeboden wierdt. (§. 73.) Mag ik u verzoeken, meld my toch de reden daar van? Straks waart gy een gebooren *Monarch* en nu zyt gy slechts een die

gekoozen zyt. *Minos* antwoordde: 'verschoon my; wanneer ik u de waarheid daarvan wilde zeggen, zoudt gy vermoedelyk daardoor beledigd worden en de onwaarheid zoude my schandvlekken.' Neen, zeide de *Generaal*, ik beloov' u niets zal my beledigen - nog meer - alles, wat gy my zegt, zal by my eeuwig een geheim blyven. Daarop ontdekte zich *Minos* op volgende wyze. -

§. 87.

Ik heb my, zeide myn vader, in myn Vaderland niet bloot als Soldaat, maar ook als Geleerden doen kennen. Ik ken den Held. Ik heb dien in meenigen gemeenen Soldaat bemerkt en ondertusschen in meenigen aanzienelyken *Officier* gemist. Wanneer waare Heldenmoed den Adeldom konde verwerven, dan hadt dit voorrecht waarachtig dikwyls voor den Soldaat ingeruimd en ter zelve tyd eenen *Generaal* ontnomen moeten worden. Ik weet

dat het oorlog altyd een ramp is; doorgaands is alleen de heerschzuchtige Vorst oorzaak van hetzelve, en ten allen tyde verspilt hy niet alleen het bloed van onschuldige nabuuren, maar tevens van getrouwe onderdaanen. Maar ik kenne te gelyk de Wetenschappen. Myn Vader was een uitmuntend *Republicain*, myn Grootvader een Geneesheer, en beiden hebben den Vaderlande uitstekende diensten beweezen. Zy hadden een naauw geweeten, en *ik weet* dat zy geen penning onrechtvaardig bezeten hebben. Op deeze myne Voorvaders ben ik trots. Zy lieten niets onbeproefd, om myn verstand van tyd tot tyd hoe langer hoe meer te verbeteren. Aan wiens onderwys heb ik 't dank te weeten, dat ik my voor myn Vaderland verdienstelyk maakte, zo verdienstelyk maakte, dat eene eenstemmige keuze my tot hunnen Vorst verhief. Op deeze myne Voorouders, op deeze eerlyke en deugdzaame mannen ben ik hovaardig.

-

§. 88.

Maar beschouw nu, vervolgde myn vader, de *Monarchen*, welken de geboorte tot deeze waardigheid verhoogd heeft. Ik weet, dat ik van het algemeen menschelyk geslacht afstamme, en dat ik om het volk, maar dat het volk niet om mynent wille bestaat. (§. 31.) Dit zedelyk gevoel is intusschen by de meeste erffelyke Vorsten uitgedoofd. Zy beelden zich vaak in, dat het volk om hunnent wil zy, zy vergeeten hunne eersten oorsprong en steeken den draak met zichzelve, naardien zy op Vorstelyk bloed en hunne onderneemende Voorouders zich veel laten voorstaan. Dan, welke waren toch wel in de daad hunne Doorluchtige voorvaders? In den eersten begin stamden zy af uit den gemeenen hoop; zy wierden door de keuze tot kleine Prinsen gemaakt. (§. 30) Deeze misbruikten de Soldaaten, die tot een oogmerk gegeven

waren, om de wetten, die zy van Lands wegen gekregen hadden, ongeschonden te kunnen onderhouden. Zy gaven toen zelven wetten, en de bezoldigde Soldenier bracht ze ter uitvoer. (§. 52.) Toen beroofde de Vorst den onderdaan van 't geene by in 't zweet zyns aangezichts hadt overgewonnen, terwyl hy hun schattingen oplag zonder dat de Lands Stenden 'er in bewilligd hadden, en dwong, door zyne Soldaaten, die optebrenge. (§. 63.) Hy beoorloogde de kleine Vorsten, zyne nabuuren beroofden hem van 't geene zyn eigendom niet was. (§. 56, 57.) Deeze struikroovers noemden zich nu *Conqueranten*. De naam wierdt veranderd, maar zy bleeven in de daad die zy waren. -

§. 89.

Deeze ramp duurde voort (§. 88.) tot dat de zes *Monarchen* in de Maan tot stand gebracht waren, (§. 72.) welker evenwigt men

derhalven trachtte te onderhouden, ten einde het moorden en bloedvergieten immers nooit een einde nam. (§. 70.) Thands, (hier zuchtte myn deugdzaame Vader) kunt gy u myn Zoon! een wáár denkbeeld van die *Monarchen* maaken, die zich op hunne oude herkomst zo veel laten voorstaan. Wanneer gy terug gaat, zult gy onder hen eene meenigte struikroovers en volksverwoesters aantreffen, die veele Schatten en Landen op eene onrechtvaardige wyze bezitten: wat myne Voorouders bezaten, was hun rechtmatig eigendom en zy waren deugdzaame mannen, die door hunne verdiensten in hun Vaderland schitterden. Op zulke Voorouders kunt gy u met recht beroemen en gy kunt de Godheid met een ruimer gemoed danken, dan, wanneer uwe Voorouders geroofd en gemoord en u een erfelyk Koningryk nagelaaten hadden. Met recht kunt gy, zegge ik, u op deeze Voorouders wat laten voorstaan, want God

de Almagtige, die de Persik uit het water deed worden en alle wetten der Natuur vastgesteld heeft, (§. 9, 10.) zal de waereld oordeelen, en dan zullen uwe Voorvaders uitblinken: maar de roovers, moordenaars en onrechtvaardige *conqueranten* verachtelyk worden. Geenszins de mensch: maar God vonnist rechtvaardig, en Hem moet gy by alle uwe handelingen voor oogen houden. -

§. 90.

Uw Heer Vader, andwoordde de *Generaal*, kan hier in den grond wel gelyk gehad hebben, maar in onze Maan-waereld moet de waarheid dikwyls voor den waan en de rechtmatigheid der grondstellingen voor de mode wyken. De waan en de mode willen, dat een gebooren Prins, ofschoon hy geen anderen oorsprong, dan andere menschen en de allerondeugendste Voorouders gehad heeft, evenwel hooger moet geschat worden. Hier wil-

de *Artax*, zo is de naam van den *Generaal*, verder spreken, toen een Prins van den bloede ter kamer intrad en aan dit onderhoud zeer spoedig een einde maakte. -

§. 91.

De jeugd en de altyd iets te veilige deugd van *Minos* hadt voor den *Generaal*, die in de daad een braaf man was, maar die intusschen niets onbezocht liet, om zich by zyn Vorst behagelyk te maaken, niets verborgen gehouden van 't geene in zyn hart omging. *Artax* vertelde zyn' Koning de zamenspraak, die hy met *Minos* gehad hadt. Deeze wierdt daar zeer moejelyk over. *Minos* de Eerste, zeide hy, ofschoon hy verstand hadt, was een slaapmuts, en nooit zal 'er van zyn Zoon iets anders worden. Zy hebben beiden niet het minste van den Held. De Leeuw teelt alleen jonge Leeuwen, en Helden stammen alleen van Helden af. De tyd zal wel eens

gebooren worden, sprak *Palos* gloejend van toorn, dat ik *Minos* toonen zal wat een Held doen kan en vermag. Ik zag zyn Land zo goed, als of 't myn eigendom ware, aan, wanneer het evenwigt, 't welk de overige vier *Monarchen* bestendig beoogen, en hunne jalouzy hetzelfde niet beschermden. -

§. 92.

De zaamspraak, welke *Minos* met *Artax* gehouden hadt. was de vruchtbaare moeder van een eeuwigduurenden haat, dien *Palos* thands *Minos* zwoer. *Palos* hadt zo veel vermogen niet, om te veinzen, dat *Minos* 't niet zoude gemerkt hebben, hoe zeer hy *Palos* tegen de borst was, en dit konde niet anders zyn, daar hunne gevoelens zo zeer van elkander verschilden. *Palos* verhief den *conquerant*. (§. 81.) De overwinnaar was alleen in in zyn oogen groot, en slagten en bloedvergieten waren 't eenige, dat hem in vuur en

vlam zette; daar *Minos* in tegendeel den onrechtvaardigen *conquerant*, als een roover beschouwde, en niet, dan met de uiterste aandoening, daar aan dacht, dat alleen om die reden, meenigmaalen, zo veel onschuldig menschenbloed vergooten wierdt, om dat ieder van twee andere menschen, om dat zo wel *Pieter* als *Jan* de schatting van de onderdaanen van een ander Land hebben willen en begeeren. - (§. 88, 89.)

§. 93.

Minos vertrok derhalven van dit Hof, kwam in zyn Koningryk terug, daar zyne onderdaanen hem met open armen onder duizend vreugdebedryven ontvingen. Deeze *Minos* was nu dagelyks onledig, om het geluk zyner onderdaanen volkoomen te maaken: hy leefde alleen voor hun, en genoot het innerlyk vergenoegen, waarvan zich de verwoester, om dat hy 't nooit gevoelde, even zo min een denk-

beeld kan maaken, als een blindgebooren begrypt, wat wit, zwart of rood zy. -

§. 94.

Ondertusschen dat *Minos* zyne onderdaanen hoe langer hoe gelukkiger maakte, terwyl de bevolking by hem van dag tot dag toenam, (§. 72.) voerden de overige *Monarchen* oorlog met elkander en verwoestten hunne Ryken. -

§. 95.

Het Ryk van *Palos* was van dat van *Minos* het verste afgelegen. Naauwelyks was *Minos* wederom in zyn Land gekomen, als *Palos* en *Eram* een verbond maakten, om het Ryk van *Kilmo*, dat tusschen die beide Ryken lag, te beoorlogen en weg te neemen. Men vraage niet naar de reden, want de Grooten hebben altyd wettige reden, wanneer zy het Land van een ander met oorlog overvallen, en

voorneemens zyn, om dat weg te neemen. *Palos* kwam van vooren en *Eram* van achter. Maar *Kilmo* weerde zich dapper. Na een vyfjaarigen oorlog, nadat zyn Ryk verwoest was, en nadat hy zekerlyk een gelyk getal onderdaanen van *Palos* en *Eram* hadt omgebracht, als hy zelve verlooren hadt, moest hy zyn Ryk aan zyn tegenstanders overgeeven. Hy zelf en de rykste zynere onderdaanen hadden hun beste bezit byeengepakt, vluchten naar het Land van *Minos* en baden deezen Monarch, dat hy hen in zyne bescherminge wilde neemen. *Minos* ontfermde zich over deeze menschen, welken het oorlog buiten hun schuld ongelukkig gemaakt hadt, en bewees hun zo veel goeds als hy konde. Hier leefden zy nu in gelukkige omstandigheden. Nimmer ervaart iemand beter, welk een schat de gezondheid zy, dan, wanneer hy kort te vooren eene zwaare krankte heeft doorgestaan, en nooit herinnert iemand zich

alle de rampzaligheden, welke het oorlogen medebrengt, dan terstond na die geledene rampspoeden. Zo ging het *Kilmo* en den geenen, die met hem gevluht waren insgelyks. Dagelyks preezen zy de zagte en verstandige regeering van *Minos*. -

§. 96.

Toen *Pamphi* en *Calom* zagen, dat *Eram* en *Palos* het Ryk van den overwonnen *Kilmo* onder zich wilden verdeelen, (§. 95.) zeiden zy, dat langs deezen weg het evenwigt op de Maan zoude weggenomen worden. (§. 70.) Wy kennen die beiden oorlogzuchtige *Monarchen*; en waarlyk na eenige jaaren, als hunne Landen zich wederom hersteld hebben, zullen zy ons op dezelfde wyze op het lyf vallen en niet anders met ons wenschen te leeven, dan zy met *Kilmo* gehandeld hebben. Derhalven lieten zy door hunne Afgezanten aan *Palos* en *Eram* verklaaren, dat zy 't niet

zouden gehengen, dat zy met hun beiden 't Ryk van *Kilmo* onder zich zouden verdeden en dat zy eischten, dat het *Kilmo* weder zoud' ingeruimd worden. Aan deezen eisch hadden zy den glimp gegeven, dat zy verder niets zochten dan de gerechtigheid te hand-haven, en niet konden dulden, dat *Kilmo* op eene onrechtvaardige wyze van zyn Ryk beroofd wierdt; maar zy dachten in waarheid, wanneer wy ons thans in een nieuw oorlog inlaaten, zullen *Palos* en *Eram* 'er reeds genoeg in neemen, dat het Ryk van *Kilmo* onder ons vieren verdeeld worde, voornaamlyk, daar zy door het onlangs zo lang gevoerd oorlog ontzenuwd zyn. Alleen *Eram* en *Palos* andwoordden, dat het Ryk hun toebehoorde door het recht der wapenen, en dat zy niet van zins waren, om het geringste daar van terug te geeven. -

§. 97.

Pamphi en *Calom* vereenigden zich en verklaarden *Eram* en *Salos* den oorlog; ô, hoe veel onschuldig menschenbloed wierdt hier niet gestort, alleen om dat vier enkele menschen met elkander overhoop lagen en heerschezuchtig waren! Hoe veele duizenden kwamen 'er om, alleen om die reden, of de inwooners van het Ryk van *Kilmo* voortaan den een' of den anderen mensch de schatting zouden betaalen. Dat zich zo veele menschen, wegens heerschezucht, wegens deeze ondaad en om eenen eenigen, die in den grond niet beter is, dan elk ander mensch, hunne medemenschen doodslaan of zich zelve laten doodslaan, is verschrikkelyk - onbegrypelyk; - en echter is het waar. -

§. 98.

Het oorlog duurde elf jaaren, in welken tyd het geluk der wapenen dan op deeze, dan wederom op geene zyde was, en 'er derhalven niets beslist wierdt. In dit elfde jaar, na dat alle vyf Koningryken voor 't meerderdeel overmeesterd en uitgeput waren, neigde zich het geluk op de zyde van *Eram* en *Palos*, zy sloegen de arméén van *Calom* en *Pamphi* in korten tyd driemaal, en deeze beiden waren genoodzaakt hun Land te verlaaten en zich met de vlucht te redden. Zy waren voorzigtig geweest, hadden hunne beste bezitting naar het Ryk van *Minos* verzonden, werwaards zy nu ook de wyk namen. De gegoedste lieden van deeze beide Koningryken waren reeds te vooren herwaards gevlucht, en wat nog niet gevlucht was, volgde thans hunne *Monarchen*, en zo behielden beiden overwinnaars een verwoest

en arm Land, daar in tegendeel het Ryk van *Minos* van menschen kriede en ontzachelijke schatten bezat. (§. 75, 76.)

§. 99.

Nu kwam 't 'er nog maar op aan, hoe *Palos* en *Eram* de veroverde Landen onder zich zouden verdeelen. Zy konden 't, wegens de grensscheidingen, niet eens worden, zy erkenden geen' anderen scheidsman, dan zich zelven, en dit gaf derhalven aanleiding tot een nieuw oorlog tusschen deeze twee. Het duurde vier jaaren, en in dit laatste vierde jaar zag *Eram*, na meer dan tien bloedige gevechten, zich genoodzaakt, om insgelyks zyn Land te verlaten. Hy vluchtte mede naar het Ryk van *Minos*. -

§. 100.

Nu was *Palos* Vorst van vyf verwoestte Koningryken. (§. 99.) Zyn heerschzucht

boezemde hem in, dat hy zich nu ook van het Ryk van *Minos* meester moest maaken. Hy droeg deeze denkbeelden aan zyne beide eerste *Generaals* voor. Zy riedden hem zyn voorneemen af. Uwe Majesteit, zeiden zy, heeft wel vyf Koningryken, maar uw Koningryk heeft, gedurende zestien jaaren, zo veele troupen geleverd, dat wy geene bekwaame *Recruten* uit hetzelfde meer kunnen neemen. De andere Koningryken zyn door den langduurigen kryg insgelyks van menschen ontbloot. *Minos* in tegendeel heeft niets geleden, zyn Land is buitengemeen bevolkt, Hy is ryk, en kan, wegens deezen rykdom, het oorlogen lang uithouden. Het mag zo volkryk zyn, als het immers kan, zeide *Palos*, zo zyn het toch ongeoeffende Soldaaten: hy heeft niet meer dan 25,000 man op de been en ik kan 'er nog 100,000 leeveren. De beide *Generaals* andwoordden: 'wanneer *Minos* wil, dan kan hy 'er 200,000 op de

been brengen, (§. 75.) en deeze zyn te vooren met elkander in de wapenen geoëffend. Ieder Landman heeft drie jaaren lang moeten dienen. (§. 74) Maar daarby viel hun *Palos* in, eer hy deeze by elkander brengt, moet 'er veel tyds verlopen, en ik maak vasten staat dat ik hem kan overwinnen eer hy die byeen heeft. De *Generaals* stelden daar tegen voor, dat *Minos* drie sterke Vestingen op de grenzen hadt liggen, welken men noodzakelyk in 't begin moest veroveren; eene derzelve zoud' het gewisselyk eenige maanden uithouden, en dat deeze tyd toereikend ware dat *Minos* zyne troupen byeen konde brengen en hem wederom met de Wapenöëffening behoorlyk bekend maaken: en dan, andwoordde *Palos*: zyn het lieden, die geen vuur gezien hebben, wat zouden deezen tegen myne doorgeoëffende en doorgeharde soldaaten? Kortön, ik wil *Minos* het oorlog aandoen, ik wil hem overwinnen, ik wil

my *Monarch* van de geheele Maan maaken. Deeze lafhartige en verwyfde, die zo wel den onderdaan als zichzelve aan de lafhartigheit overgegeeven, en nergends anders om gedacht heeft, dan, hoe hy en zyne onderdaanen aan alles overvloed zouden hebben, zal my niet veel spels maaken. -

§. 101.

Op dien tyd verliet *Palos* zyne *Generaals*, en liet aan *Minos* een brief schryven, waarin hy eischte, dat *Minos* hem alle lieden, die, geduurende den oorlog, in zyn Land gevlugt waren, midsgaders alle de goederen, welken zy daar in gebracht hadden, weder moest uitleveren: want, zeide hy, naardien ik het Land hunner inwooninge veroverd hebbe, zyn zy myne onderdaanen geworden, welken ik derhalven wederom kan opeisschen. Aan 't einde van den brief vond men, dat hy, in geval van weigering, zich van die

magt bedienen zoude, die God hem verleend hadt, om deezen rechtmaatigen eisch ter uitvoer te brengen. -

§. 102.

Minos liet zyn Raad- en Landsstenden byeen komen en hoorde hunne gedachten.

Vervolgens schreef hy andwoord terug: de Inhoud was bykans de volgende:

‘Gy eischt eene zaake, die tegen de hier gevestigde Landswetten strydt, en die ik u derhalven niet kan inwilligen, al wilde ik 't ook gaarne doen. De herwaards gevluchten zyn in myn Koningryk ingelyfd, en ik wensche met al myn hart, dat *Palos* de waardy van menschenbloed behoorlyk leerde schatte, om het niet door een verderffelyk oolog te doen stroomen.’

§. 103.

Palos schreef daar op wederom, dat hy door deezen nogmaals den voorigen eisch vernieuwde; en dat in geval hy een afslaand antwoord kreeg, dit schryven, de oorlogsverklaaring zoude zyn, wyl hem, *Palos*, in dit geval niets overig bleef, dan van de door God hem toevertrouwde magt gebruik te maaken, om zyne rechten te handhaven. -

§. 104.

Minos antwoordde hem, dat hy niets meer dan de Schutsheer van de wetten van zyn Land ware, dat hy dezelve nooit zoude krenken, en dat hy derhalven in zyn eisch niet konde inwilligen. Voor 't overige hieldt hy in dit antwoord deezen toon: 'Uw oogmerk is door uwe voorige oorlogen in een helder daglicht gesteld. Gy beheerscht vyf Koningryken, welken het oorlog verwoest

heeft, en nu begeert gy ook nog meester van 't zesde te zyn. In den grond kooft het derhalven hier alleen op uit, of *Palos* dan of *Minos* het my opgedragen Koningryk zullen regeeren, en of myne onderdaanen my of hem gehoorzaamheid bewyzen en de schatting betaalen zullen. De geheele twist heeft derhalven alleen zyne betrekking tot u en my. By gevolg kooft 't my onbillyk voor, dat wy het onschuldig bloed van onze onderdaanen in de waagschaal zouden stellen. Wanneer 't niet anders weezen kan en gy geen afstand van uwen eisch wilt doen, laten wy de zaak dan tusschen ons beiden afmaaken. Wanneer gy een waare Held zyt, wanneer gy uwe onderdaanen bemint, dan zult gy dit tweegevecht niet afslaan. 't Is altyd beter, dat 'er één mensch sterft, dan dat 'er veele vermoord worden. Gy zult dat doorzien,

wanneer gy bedenkt, dat gy en ik toch in waarheid alleen menschen, en niets meer dan andere menschen zyn. Ik verwachte het antwoord, zo dra het u mogelyk is om my hetzelfde toe te zenden. Ik ben enz. -

§. 105.

Na dat *Palos* dit geschrift geleezen had, gaf hy 't aan een' van zyne *Generaals* en zeide: zie nu hoe laag en gemeen *Minos* denkt. Koen schryft hy my, dat ik in den grond niet meer ben, dan andere menschen. Dat zoude van hem wel waar kunnen zyn. Want hy is alleen door de verkiezing te voorschyn gekomen (§. 78) en zyn Grootvader behoorde nog tot het gemeene volk. (§. 87.) Maar wat my aangaat, ik ben een Koning van geboorte: in myne aderen zweeft een Koninglyk bloed; een geheel ander, dan dat van den gemeenen man herkomt, een geheel

ander, dan het bloed van *Minos*. De Hofvleijer boog, en liet zich hooren: onwederspreekelyke waarheid! Intusschen, vervolgde *Palos*; nog heden moet 'er orde gegeven worden, dat de Armée opbreeke. -

§. 106.

Het and woord van *Palos* aan *Minos* was van den volgenden inhoud: 'ten einde deeze brief zeker [e]n vellig overkoome, zo zal hy vergezeld worden van een armée van 100,000 man, en ten einde hy zo spoedig overkoome, als maar mogelyk is, hebbe ik nog heden het bevel tot 't opbreeken myner troupen gegeven.' -

§. 107.

Zo dra als *Minos* zag dat het oorlog onvermydelyk was, gaf hy daarvan kennis aan zyne onderdaanen. Wy willen, riefen zy, liever alle sterven, eer wy *Palos* onderdaanig wor-

den en onzen Vader *Minos* verlaaten. *Minos* gaf orde, om van het Landvolk, dat reeds voorheen in de wapens geoëffend was, (§. 74.) 100,000 man op te ontbieden; het geschiedde. Daar verscheenen 200,000. (§. 75.) *Minos* wilde een gedeelte terug zenden, maar zy riepen; laat ons mede vechten en toonen hoe weinig wy ons leven achten wanneer 't op 't welzyn van onzen braaven Koning aankoomt. De verjaagde Koningen, welken den onderdaanen van *Minos* het heerszuchtig en wreedäartig gemoed van *Palos* met de levendigste kleuren hadden afgeschilderd, waren eene waare oorzaak dat de Soldaaten van *Minos*, door en door niet anders dan vuur en wraakzucht, het oogenblik naauwlyks konden afwachten, dat hun *Minos* tegen den vyand zouden aanvoeren. *Minos* liet zyne Landlieden thands wederom op nieuw in de wapenen oeffenen, (§. 74.) en na twee maanden zag men zyne armée in den besten staat. -

§. 108.

Palos was voorneemens *Minos* te overrompelen en hoopte hem te overwinnen, eer hy zyne troupen nog van 't Land byeen geroepen en in weerbaaren staat gebracht hadt. Met dit oogmerk liet hy de eerste grensvesting, die van alles behoorlyk voorzien was, leggen, en drong vyftien mylen voorwaards in 't hart van 't Konigryk. Maar hier vondt hy een versterkt leger, 't welk reeds met 60,000 man bezet was. -

§. 109.

Palos geloofde, dat deeze toerusting ten doel hadt, om hem te noodzaaken het Land van *Minos* te verlaaten en zyn eigen te dekken: maar hy wist, dat de armée van *Minos* 't in deezen verwoesten oord niet konde houden, dat het overige Land met eene onverwinnelyke Vesting, die op een steenrots lag, gedekt was, en dat dus de armée van *Minos*, zon-

der iets verricht te hebben, moest aftrekken. In de daad, zy trok na weinige dagen wederom af, maar ging met den grootsten spoed tegen de Vesting, welke *Palos* hadt laten leggen, en plaatste zich onder het kanon. Nu hadt *Palos* een armée en een zeer sterk leger voor zich en eene andere onder het geschut der vesting achter zich. 't Duurde weinige dagen, dat *Palos* met zyne armée niets meer te eeten hadt. Toen hy nu zag, dat hy ingesloten was, en hy derhalven met zyne armée of overwinnen, of van honger sterven moest, nam hy vol vertwyffeling het besluit, om het sterke Leger van *Minos* aan te tasten. Maar 't geschiedde, dat hy geslagen wierdt. Dieper in 't Koningryk waren nog twee Legers, waarvan ieder bykans 60,000 man sterk was, uit de geoeffende Landlieden byeen getrokken, welken het eerste leger alle dagen konden versterken. -

§. 110.

Alle deeze Troupen waren tegen *Palos* ten uitersten verbitterd. Niet genoeg, dat hy vier Koningryken geplunderd en verwoest, dat hy alles, wat maar wapenen konde dragen, met geweld tot Soldaaten gemaakt, dat hy den eenigen zoon zyner moeder, die weduwe was, den getrouwen man zyner liefderyke vrouwe, den vader zynen kinderen met geweld ontrukkt hadt. Nog niet genoeg, dat hy alle deeze menschen dwingt, om zich voor zyne heerschezucht te laten doodslaan en andere onschuldige menschen om te brengen: maar nu wil hy nog op denzelfden voet met ons te werk gaan. Dan hy zal ontwaar worden, dat een volk des te meer voor zyne vryheid waagt, als dezelve grooter was. Ieder Soldaat, als hy overwoog, dat hy honderdmaalen gelukkiger geleefd hadt dan een onderdaan der andere Koningryken, en dat hy

derhalven ook honderdmaal zo veel meer te verliezen hadt, wierdt geheel woede, geheel in vertwyffeling. *Palos* ondervond het, hoe verschrikkelyk 't is, zulke Soldaaten, die hunne *Monarchen* lief hebben, en die om het behoud van hunne wyven, kinderen en have, hun leven als niets achten, tegen zich te hebben; maar hoe hy dit ondervond, zal ik nu verhaalen.

§. 111.

Minos hadt de bezetting in de vesting, welke *Palos* voorby gegaan was, zeer laten versterken. Deeze versterking deed' een uitval op de bedekking, welke de levensmiddelen voor de armée van *Palos* vergezelde. De bedekking verweerde zich dapper. Maar de soldaat van *Minos*, die geheel vol moed was, wierp haar overhoop en veröverde alle de levensmiddelen. Thans bleef 'er voor *Palos* niets overig, dan het leger van *Minos* aan te

tasten en zyn gansch geluk te stellen in de hope der overwinninge. Maar de zeer versterkte bezetting der vesting, die hy achter den rug hadt, hadt hem den aftogt volkomen afgesneden, en in zyn armee was voor niet meer dan 24 uren brood. Hy riep zyne *Generaals* en gemeenen by een en stelde hun voor, dat zy, na dat zy de armée van *Minos* zouden geslagen hebben, zich in het hart van een Koningryk zouden bevinden, 't welk hem ontzachelyke rykdommen zou doen ontmoeten. Daar en boven zyt gy dappere Soldaaten, die het vuur reeds dikwyls doorgestaan hebt; het volk van *Minos* daar tegen is een zaam geraapte zwerm, die zekerlyk zo dra de vlucht zal neemen, als gy hen maar manmoedig aantast. Ik heb geene reden om aan uw' moed te twyffelen.

§. 112.

Nu stelde *Palos* zyne armée in slagorde en voerde haar tegen het volk van *Minos* aan. Deeze vogten vol woede, en yder hadt een vast besluit genomen, van eer zyn leven te verliezen, dan een vinger breed te wyken. Het bloedbad was afgryzelyk, de armée van *Palos* wierdt geslagen. Zy trok al vluchtend te rug; maar de aftogt wierdt haar door troupen, die uit de vesting afgezonden waren en alle posten bezet hadden, onmogelyk gemaakt; de zegevierende armée van *Minos* achtervolgde de vluchtende vyandelyke, en deeze was den volgenden dag volleedig ingesloten. De voorige dag, toen zy bestendig in 't vuur geweest waren, de avond, waarin zy de vlucht namen, de nacht, dat zy hun vlucht voortzetten en deeze dag, dat de Soldaat van vermoeidheid en honger niet meer slaan wilde noch

konde, bracht hen tot het besluit, om zich krygsgevangen te geven. *Palos* wierdt mede gevangen. *Minos* liet voedsel in overvloed by hen brengen. Maar zond *Salos* oogenblykelyk naar zyn Hof, met bevel, dat hy aldaar, overeenkomstig zyner waardigheid, zoude onthaald worden. -

§. 113.

Eer *Minos* te rug trok, bezocht hy de Hospitaalen, alwaar zo wel voor de vyandelyke, als zyne eigen Soldaaten behoorlyke zorgte wierdt gedragen. Niet alleen zyne eigen *Generaals*, maar ook die van de vyandelyke zyde, vergezelden hem. Hier zagen zy nu, hoe de vader zyn stervenden zoon, de zoon zyn stervenden vader en de broeder zyn deerlyk gehavenden broeder beweenden. Hier weende ook *Minos* de meêdoogende traanen van een Held, een Held, die zyn eigen leven niets acht, als 't op 't welzyn van 't Vaderland aan-

komt; maar de ellende en rampen van zyn medemenschen niet zonder ontroering aanschouwt. Hier toonde *Minos* den *Generaals*, zo wel zynen, als die der vyanden, een gedeelte van het onheil, 't welk bestendig met het oorlog verbonden is, en schilderde het hem in 't geheel met zulke woorden af, dat 'er niet een onder hen was, die niet op het oogenblik die traanen stortte, die den menschenvriend roem en eere aandoen.

§. 114.

Na dat dit geschied was, beval *Minos*, dat aan alle vyandelyke *Officieren* en soldaaten zo veel geld uitgeteld zoude worden, dat elk hunner zyne te rug reize naar zyn Vaderland konde doen; maar uw heerschzugtige Koning, zeide *Minos*, zal by my in bewaaring blyven: hem zal niets ontbreken; maar nooit zal ik hem wederom in dien toestand plaat-

sen, dat hy menschen bloed kan plengen. Hy zal by my leeren, dat hy een mensch, gelyk alle andere menschen is. Gaat nu heenen in vrede. -

§. 115.

Neen, zeiden de *Generaals* en *Officieren*, zo trekken wy niet te rug. Wy hebben lang geweeten, dat *Minos* groot, edelmoedig en een menschenvriend was, maar zo groot en verheven, als hy waarlyk is, hebben wy ons van hem niet voorgesteld; wy hebben Veldslagen helpen bevechten: maar nooit het onheil, 't welk wy aangericht hebben, zo duidelyk ondervonden, als toen *Minos* ons noopte, om de gesteldheid van ons en van zyn volk, met oogen te beschouwen. Deze beschouwing hebben wy altyd vermyd, om dat ons ingescherpt wierd, dat zulks voor den heldenmoed eens soldaats nadeelig was. Vervloekt zy de drift der Grooten, welken de heerschzugt

verleidt, om onrechtvaardige oorlogen te voeren! -

§. 116.

Daar by heeft de groote *Minos*, ons niet als vyanden; maar als vrienden behandelt. Hy laat ons naar ons Vaderland, tot onze ouders, tot onze vrouwen, tot onze bloedverwanten in vrede te rug reizen. Nog niet genoeg. Hy geeft aan elk zo veel gelds, dat hy zyn te rug reize gemakkelyk kan volbrengen. Wat zullen wy hem daar voor vergelden? Wy zyn thands zonder Koning, zonder Opperhoofd; en dus belet ons niets, om hem den eed van trouw en gehoorzaamheid te zweeren, eer vertrekken wy niet, voor dat dit geschied is. Zy zwoeren en reisden in vrede. -

§. 117.

Toen deeze troupen te rug gekomen waren, kwamen alle vyf Koningryken tot eene verbindtenis. Wy willen, zeiden zy, geenen anderen Koning hebben, dan den verstandigen en goedaartigen *Minos*. Alle inwooners deden eenen Eed onder den blooten hemel, en zonden hem, na dat zy gezworeen hadden, bericht, dat zy hem baden, dat hy hun Koning en Vader wilde zyn. Dit geschiedde voor 974 jaaren. -

§. 118.

Nu was *Minos* derhalven Koning van de geheele maanvlekte, die naar deeze weereld gekeerd is. Zyne gansche overpeinzing bestond thans daarin, om alle Maan-burgers duurzaam gelukkig te maken, en alles zo in te richten, dat 'er nimmer wederom verderffelyke oorlogen onder de Maanburgers heer-

schen; maar in tegendeel wetenschappen en deugd mogten bloeijen en toeneemen. Wat deede hy? men brenge zich te binnen, dat myne ziele nog alle deeze dingen zo wel bewust is, als toen ter tyd, dat ik nog een Maan-burger was, en dat ik dus geen verdichtsel, maar de waarheid verhaale. (§. 4.) -

§. 119.

Minos nam de kaart van de naar deeze waereld gekeerde Maan voor zich, en verdeelde die in 140, byna even groote, Vorstendommen, ook bestempelde hy elk klein Eiland met deezen naam. De eerste wet, die hy gaf, bestond nu hier in, dat nooit een, meer dan een enkel' van deeze Vorstendommen zoude kunnen beheerschen. De Grensscheidingen van deeze Vorstendommen moesten eeuwig blyven, en in eeuwigheid zoude geene van deeze Vorstendommen een vinger breed lands kunnen aanwinnen of ver-

liezen. Waar de natuur de grensscheidingen door geene rivieren, zeën, meiren of bergen bepaald hadt, deed' hy 't door grenssteenen. -

§. 120.

Men begrypt zeer ligt, dat in geval deeze wet onderhouden wierdt, de heerschzucht van een Vorst geen oorlog meer konde ontsteken, en langs deezen weg wierdt 'er zekerlyk een groote bron van dit onheil gestopt. Maar hoe *Minos* het schikte, dat deeze wet niet konde verbroken worden, zal ik nu verder verhaalen. -

§. 121.

In het midden lag een Vorstendom, 't welk iets grooter was dan de overigen. *Minos* noemde het, gelyk ook deszelfs hoofdstad, naar zyn' naam. Dit was de vrucht-

baarste streek van het gansche Land. Een mergelagtige grond bracht hier niet alleen de keurigste druiven voort, die een wyn als *Nectar* leverden, maar hier groeiden ook allerlei tuin-vruchten, welke men in andere oorden in trekkassen en broeibakken trok, in de open lucht. Het veld droeg allerlei vruchten in overvloed. Het Vorstendom wierdt door de groote rivier doorstroomt; welke allerlei soorten van visschen in zich hield, en zich vervolgens in den *Oceaan* ontlastte. -

§. 122.

Drie uren nu van deezen *Oceaan* liet *Minos* aan de rivier eene nieuwe stad stichten. De straten waren zeer breed, en de huizen moesten naast elkander, naar den lyn van gelyke hoogte gebouwd worden. In deeze stad zouden naderhand de *opperste Rich-*

ters, welke men *Land-Richters* noemde, wonen, en de schattingen van die Vorstendom zouden voor een groot gedeelte hun inkoomen uitmaaken. Zy bestonden in tienden van vruchten en allerhande vee; en dit was toereikend, om hunne huishoudingen van al dat geene te voorzien, wat zy tot levensonderhouding noodig hadden, de rivier konde het hun met zeer geringe kosten aanbrengen. -

§. 123.

Behalven dit Vorstendom wierden 'er nog 12 andere verkoozen, om Hooge Schoolen op te richten. Zy wierden zo gekoozen, ten einde de ouders uit de gantsche Maan altyd eene Hooge Schoole, om hunne kinderen te laten studeeren, zo zeer in de nabylheid hadden, als mogelyk was. De tienden der vruchten van deeze Vorstendommen, en wat zy volgens vastgestelde wetten van hunne vee-

teelt moesten missen, maakte het meeste van de inkomsten uit, welken deeze Hooge Schoole noodig hadden. -

§. 124.

Na dat deeze inrichting in gereedheid was, vaardigde *Minos* niet alleen naar deeze, maar ook naar alle lauden de wetten, die dus verre in zyn Land tot een grondvest der Regeerings-vorm gediend hadden, en liet de inwooners vragen of zy met dezelve te vrede waren, dan of zy het een of ander veranderd wilden hebben. Nooit zal men zich een denkbeeld der verwonderinge van de Maanburgers kunnen maaken. Wy, zeiden zy, zyn dus verre slechts gewoon geweest, dat onze Koningen wetten gaven, dat zy ons dagelyks nieuwe schattingen opleidden, dat zy ons ter naauwernood zo veel lieten, als waarvan wy konden leven, dat zy den wyven hunne mannen en den ouderen hunne

kinderen met geweld wegroofden en tot soldaaten maakten; en nu zullen wy naar zekere wetten, als de gelukkige onderdaanen van *Minos*, geregeerd worden. Nog niet genoeg, wy worden zelven gevraagd, of de eene of de andere wet ons mishaaglyk is. Wat is dat voor eene goedhartigheid! Wisten wy niet dat de grootvader van *Minos* een Staatsman, en de overgrootvader, een Arts geweest was. (§. 87.) Wy zouden waarachtig gelooven, dat *Minos* van een Goddelyken afkoomst ware: want zo goedig als *Minos* ons, daar wy zyne overwonnen vyanden zyn, behandelt, kan alleen een Engel Gods zyne vyanden behandelen. Zy zonden *Minos* zyne wetten terug en baden hem met de dankbaarste harten, dat zy toch alles naar zyn welgevallen wilde inrichten, met byvoeginge, dat zy wisten en overtuigd waren, dat door zyne hand niets dan geluk en zegen onder hen uitgestrooid wierdt. *Minos* wierd met ze-

genwenschen zonder tal overstort, en zy waren een eenige tong en een eenig hart. -

§. 125.

Thans gaf *Minos* elk' Vorstendom, behalven die, welken voor de *Land-Richters* en Hooge Schoole gewyd waren, (§. 122, 123.) zyne Stadhouders of Vorsten. Wat soort van mannen hy tof Vorsten koos, zal naderhand aangetoond worden. Deeze Stadhouders moesten zich stiptelyk aan de wetten houden; maar zy konden niet ééne wet geeven. De nodige soldaaten, om de wetten ongeschonden te houden, hadden zy te beveelen, zonder dat zy van dezelve ooit een misbruik konden maaken. (§. 52.) Hoedanig dit in de Maan ingericht is, zal desgelyks naderhand nog getoond worden. -

§. 126.

'Er waren verscheide gevallen, waarom *Minos* de *Land-Richters* in de stad, die naar zyn naam genoemd is, aanstelde. (§. 122.) 't Konde zyn, dat een Stadhouder met zyn onderdaanen of misschien een onderdaan met zyn Vorst in rechtzaaken ingewikkeld wierdt; wie zou hier 't recht uitspreken? 't Was ongeacht de wyze wetten mogelyk, dat de eene Vorst met den anderen over eene erffenis of eenige andere zaake in twist geraakte. Maar, wie zou hier beslissen? 't Konde gebeuren, dat 'er eene nieuwe wet moest gegeven worden, en dat de Stadhouders en het Land niet in één gevoelen stonden; wie zoud' hier wederom uitspraak doen? De hoogere laat zich niet gaarne door den geringeren vonnissen. Maar ten einde nu in deeze gevallen raad geschaft mogte worden, hadt *Minos* de *Land-Richters* aangesteld. (§. 122.)

§. 127.

Met deeze *Richters*, die het gansche Land en zelve de Vorsten richtten, (§. 126.) was 't nu op de volgende wyze gelegen. De *Landrichter* hadt den voorrang boven alle Vorsten. Drie Vorstendommen vaardigden altoos een' *Landrichter* naar de Stad *Minos*; waar hy moest wonen. (§. 122.) Deeze drie Vorstendommen brachten tot een onderhoud, overeenkomstig zyn rang, dat geene op, 't welk aan de inkomsten, die het Vorstendom *Minos* leverde, nog te kort schoot; hun rang was onder elkander gelyk; maar evenwel gingen zy in die orde, in welke zy in *Minosa* aangekoomen waren.

§. 128.

De drie Vorstendommen verwisselden dermaate, dat het eene Vorstendom na het an-

der, uit een zyner inwooners den *Landrichter* maakte. Hy wierdt gekoozen, en de keuze wierd op de volgende wyze in 't werk gesteld. Het gansche volk stemde veertig verstandige mannen tot kiesheeren. Na dat dit geschied was, wierd met 12 dobbelsteenen uit een beker geworpen; die agt, welke de hoogste oogen geworpen hadden, deden de keuze. Zy wierden op het raadhuis ingeslooten, en kreegen noch te eeten noch te drinken voor dat zy 't eens geworden waaren. Eer zy opgeslooten wierden, las hun de geestelyke eene korte redevoering voor, waarin hy yder hunner, die naar zyn doorzicht den geschiktsten en braafsten man niet zoude verkiezen, den rechtvaardigen toorn van den Almagtigen aankondigde. Rechtvaardig is in deezen de toorn des Almagtigen, zeide hy, wyl 't by deeze keuze op 't welzyn der Staaten aankomt, en niemand tot deeze keuze genoodzaakt wordt. Zy konden uit het gan-

sche Land kiezen wien zy wilden, alleen moest de man veertig jaaren bereikt hebben. Hy moest met de Landwetten bekend wezen, een Geleerde, en in zyn leven wegens geene begaane misstappen bestraft zyn. Ook mogt hy geen broeder, zwager, oom van den Stadhouder of met hem zusters kinderen wezen.

§. 129.

Wanneer nu eene richtzaak zoo gesteld was, als (§. 126.) verhaald is, zond de Vorst die aan den Landraad van dit Vorstendom naar *Minosa*. Wanneer deeze Landraad in de vergadering kwam, die alle weeken, behalven als 'er iets buitengewoons voorviel, tweemaal gehouden wierdt, gaf hy de ingekoomen verzegelde papieren aan den oudsten Landraad, die altyd *Praesident* was, over. Nu draaide de *Praesident* de lot-

bus om, waarin 40 balletjes met de naamen der Landraaden waren, en trok twee deezer balletjes 'er uit, welken dan de naamen der geenen opleverden, die in deeze zaake zouden vonnissen. Na dat hun oordeel in gereedheid was, wierd het gansche verhaal met het oordeel, *in pleno*, in de volle vergadering voorgelezen. Wanneer dit geschied was, wierdt de Landraad, die de zaak hadt overgegeeven, gevraagd, of 'er ook iets tegen de daar plaats hebbende gewoonte van 't land of eene byzondere landwet streedt. Dit wierdt hem daarom gevraagd, om dat hy uit dat land was en dit alles het best moeste weeten. Wanneer hy nu niets hadt voor te brengen, boog de berichtgever voor de overigen, en wanneer nu geenen van deezen ook iets hadden aan te merken, kreeg het vonnis door de onderteekening van den *Praesident* en het daarop gedrukte groote zegel, een gerechtelyk gezach en wierd het den Landraad, die het inge-

leverd hadt, te rug gegeven, die 't alsdan naar de plaatse, waar het behoorde, wederom zond. -

§. 130.

Op gelyke wyze handelde men, wanneer een land, 't zy door overstooming, 't zy door een buitengewoonen brand, grootelyks geleden hadt; wanneer 'er nieuwe Heeren-weegen en Land-straaten moesten aangelegd worden; kortom wanneer 'er buitengewoone belastingen gevorderd wierden. Ten einde in deeze gevallen geen Land mogt gedrukt worden, wierdt de verdeeling gemeenlyk over de gansche maanvlakte gemaakt. -

§. 131.

Wanneer twee of drie Landraaden wegens eenige zaak oneenig wierden, dan besliste

het geheele Collegie van Landraaden, by meerderheid van stemmen. -

§. 132.

Nu keere ik my tot den Soldaatenstand. *Minos* gaf aan yder Vorstendom zo veele soldaaten, als 'er vereischt wierden, om de landwetten ongeschonden te bewaaren. Naar maate de Vorstendommen iets grooter, kleiner, vruchtbaarer of onvruchtbaarer waren, wierdt bepaald, dat zy van 300 tot 500 man zouden houden. Wanneer men 't eene Vorstendom door 't andere rekent, zo bedroeg het voor elk naauwlyks 800 man. Wie van de gemeenen boven de 60 jaaren oud wierdt, deed in 't vervolg geen dienst meer. -

§. 133.

Minos zeide, de toekomstende tyden zullen zeggen, dat men te veel soldaaten heeft, en

in de daad de kortzichtige zal 'er de nuttigheden niet van doorzien. Alleen, hoe is het tot dus verre in de maan toe gegaan? In 't begin schoolden eenige rotten zaamen; deeze vereenigden zich en zo wierdt de kleine heer gebooren. Na dat deeze een anderen overhoop wierp, zo ontstonden grooten; dus kwamen Koningen te voorschyn. Alle ongelukken, welken de maan betreffen, zoude men voorgekoomen hebben, wanneer yder staat zo veele soldaaten gehad hadt, als nodig ware, om alle kleine rotten aanstonds in 't begin te verdelgen, en alle oproer op staanden voet te dempen. Zoo veele soldaaten zal elke Staat hebben, als hier toe nodig zyn; en heeft hy 'er zo veel, dan heeft men voor geen onheil bekommerd te weezen. -

§. 134.

Maar de soldaat deed den Eed van trouw en

gehoorzaamheid geenszins aan den Stadhouder, maar aan het *Congres* en *Minosa*. Het eerste artikel van deezen eed behelst, dat zy lyf en leeven niets zullen achten, als 't op de behoudenis van de eerste wet, dat naamelyk geen eenig Vorstendom een duim breed zoude kunnen vergroot of verkleind worden, aankwam. Zo eenig Vorstendom zulke vuige oogmerken had, zoude 't zyne eigen soldaaten tegen zich hebben. -

§. 135.

De eerste *Officier* in elk Vorstendom heet *Overste*. Dan wanneer hy deezen eerepost zal verkrygen, mag hy noch een broeder, noch een zwager van den Vorst, of met hem zusters-kinderen zyn. -

§. 136.

Daar 'er 140 Vorstendommen in de Maan zyn, (§. 119.) en de een door den ander gerekend 400 man houdt, (§. 132.) beloopt het geheele getal Troupen in de Maan 50,000 man. Deeze heeft het *Congres* derhalven op de been en het konde deeze Troupen, wanneer het 't wilde, zaamen trekken. Dit getal dacht *Minos* toereikend te zyn, om zo wel de inwendige rust te bewaaren, als ook, om wanneer veellicht den inwooneren van de andere Maanvlakte de lust mogt bevangen, van een' aan de grenzen leggend Vorst te ontrusten, dezelve te rug te wyzen. -

§. 137.

Maar wanneer in dit geval de Vorst van de andere zyde van de Maan te rug geweest

wierdt, en zyn Land door den Oorlog verloor, zoo moest dit in nieuwe Vorstendommen, gelyk op deeze zyde van de Maan verdeeld, en deeze moesten door het *Congres*, zo als op deeze Maanvlakte, geregeerd worden. -

§. 138.

Kanonnen, zeide *Minos*, zyn de voortbrengsels van vervloekte heerschzugt, en niet uitgevonden, om 'er wild mede te schieten, maar om 'er menschen mede te vermoorden. Niemand mag in de geheele Maan een Kanon hebben, dan het *Congres*; en buiten het *Congres* ook geene Soldaaten houden.

§. 139.

Nu ga ik over tot de 12 Vorstendommen, welken de twaalf Hooge Schoolen voor de Maan uitmaakten. (§. 123.)

Allen en een iegelyk moesten hier aanvangelijk de zuivere *Mathesis* te leeren, om dat niets zo sterk als deeze het verstand kan verlichten. Hier wierdt met eene onderscheide klaarheid getoond, hoe het menschelyk verstand met de gemakkelykste en eenvoudigste waarheden aangevangen heeft; vervolgens hoe langer hoe verder voortgegaan, en eindelyk tot de oplossing van zulke leerstellingen en proeven gekomen, welke in 't begin boven den kring van de menschelyke kundigheeden scheenen te zyn. Daar op waren zy allen gehouden om de *Natuurkunde* te hooren en hier leidde hen de Leeraar, zo dikwyls als het voeglyk was, van de wonderwerken der Natuur tot de Almagt op. De planten, het dier, de mensch, het oog, het oor leerden hier een' onbegrypelyk wyzen Schepper. Liefde en eerbied voor God vervulde hier de borst des jongelings. -

§. 140.

Nu moest verder elk de lessen over de *Zedenleere* vlytig bezoeken. Hier wierdt hem aangetoond, dat de mensch alleen 't vermoogen heeft, om de grootheid van den Schepper uit zyne werken te doorzien, en dat God hem daarom zulk een uitmuntend verstand gegeven heeft, ten einde hy dit alles behoorlyk zoude onderscheiden. Hoe minder iemand daar van weete, spraken de Leeraars, des te meer wordt hy aan het vee gelyk, maar hoe grooter vorderingen hy in deeze ontdekkingen doet, zoo veel te meer wordt hy der Godheid gelykvormig. (§. 12, 13.) Dit alles blyft eene waarheid, hy mag van eene voornaame of geringe geboorte, ryk of arm, schoon of leelyk zyn.

§. 141.

Hier op wierdt aangetoond, dat alle menschen, als men slechts hun zedelyk karakter uitzondert, elkander van natuure gelyk zyn; en dat alles, wat men van Vorstelyk en Adelyk bloed hoort, ydele waan en bedrog zy. 't Is wonderlyk, zeiden die Leeraars, dat de mensch zich door zyne verbeelding zo zeer heeft kunnen laten bedotten, zo spraken deeze Leeraars. Maar toen ik hier op deeze aarde gehoord hebbe, dat de menschen in 't begin van deeze eeuw zich nog verbeeld hebben, dat 'er Toverkollen waren, die naar den *Bloksberg* reisden, dat zy, naar dien zy zich op deezen waan sterk maakten, onschuldige menschen verbrandden, zo verwondert 't my niet, dat zich ook by hun een domme waan van Vorstelyk, Adelyk, Burgerlyk en Boerenbloed heeft kunnen vastzetten. Maar dat weete ik evenwel zeker, dat het ver-

dichtsels van de Toverheksen op lang na zo veel onschuldig menschenbloed niet heeft doen storten, als de ydele waan, dat hier of daar een mensch wegens zyne geboorte voortreffelyk zy; want deeze dwaaling heeft de gruwzaamste oorlogen gebaard, gevoed en onderhouden. -

§. 142.

Daar op ging de Zedenleeraar verder en maakte den toehoorders de plichten bekend, welken zy hunne medemenschen verschuldigd waren. Alles, zeide hy, loopt hier op uit, dat de menschenliefde de grootste deugd, maar de menschenhaater, hy mag zyn wie hy wil, een afschuwelyk wangedrocht is; uit deeze begrippen volgde nu, dat de ondankbaarheid de allerafgryzelykste misdaad ware. Want, wanneer men hem, wien men weldaden heeft dank te weeten, geen goed hart toedraagt, wien draagt men 't dan wel toe?

Hem, die iemand geene weldaaden beweezen heeft, dien draagt men zekerlyk geene genegenheid toe, en dus aan geen mensch ter weerd. De ondankbaare is derhalven een menschenhaater. Hier uit volgt de plicht, dat de onderdaan den braaven Landsheer, die zich moeite geeft om hem gelukkig te maken, dankbaar moet zyn en hem beminnen en hoogachten. Hier uit volgt verder, dat de kinderen hunnen ouderen, als deeze voor hun onderhoud en hunne opvoeding behoorlyk zorg dragen, gelyke plichten schuldig zyn. Ik breeke af, daar zy, die kundigheden hebben, den ruimen omkreits kennen, welken de nuttige zedeleer omschryft. -

§. 143.

Minos wilde, dat niet alleen de Geleerden, maar alle en een ygelyk onderdaan, met de plichten, welken zy God, hun' medemensch

en zich zelven schuldig zyn, bekend zouden gemaakt worden; (§. 139-142.) maar dit doel konde niet bereikt worden zonder dat alle en een ygelyk jongman in alle Vorstendommen, in deeze vakken behoorlyk onderweezen wierdien. Zyn bevel was derhalven, dat een ygelyk Schoolmeester in alle de Vorstendommen deeze stukken op de Hooge Schoolen leeren en den kinderen vervolgens wederom zoude voorhouden. De Hooge Schoolen vormden dus allen, zelf de gemeenste Schoolmeesters; en *Minos* hadt by zyne inrichting voornaamelyk daar voor gezorgd, dat deeze van hunne bedieningen konden leeven. 'Er wierden derhalven verstandige en deugdzaame Maanburgers opgevoed, die hun eigen geluk en dat van anderen bevorderden.

§. 144.

Ik weet het, men zal dit bericht als een verdictsel beschouwen; men zal zeggen, op deeze waereld hoort de onderdaan deeze plichten van zyne Predikers ook, welken hy God, zyn medemensch en zich zelven schuldig is. Maar evenwel wordt de deugd deswegens niet uitgebreid; en zo zal 't in de Maan ook wel geschapen zyn, ongeacht dat de gemeene Schoolmeesters, die hier naauwlyks kunnen leezen of schryven, aldaar mannen van kunde en doorzicht zyn. Ik verzoeke zeer om versooning. Zien wy hier niet dat het alleen op het jeugdelyk onderwys aankomt, ten einde iemand een Christen, een Jood of Muhamedaan enz. wordt. Wanneer het onderwys goed geweest is, planten zich de begrippen deezer verschillende Godsdiensten zo vast in de harssens, dat die menschen in 't vervolg liever hun leven willen laten, dan van nun-

ne ingezogene begrippen afstand doen. ô Hoe veele voorbeelden zoud' ik hier van kunnen by brengen! Maar zo vast en nog veel vaster hechten zich de begrippen van de plichten jegens God, jegens de medemenschen en zich zelven in de harsenen van jonge lieden, wanneer zy behoorlyk, voornaamelyk op eenen Catechetischen trant, onderweezen worden. Dit geschiedt niet op deeze aarde, waar het aan de bekwaamheden der gemeene Schoolmeesters mangelt. Maar dit geschiedt in de Maan, waar de gemeene Schoolmeesters genoeg geleerd hebben, om de gemeene jeugd in de eerste begingeselen der Meetkunde en in de Natuurleere te onderwyzen, en zo ver den weg aan te wyzen, hoe zy uit de werken van den Schepper zyne grootheid en goedheid kunnen afleiden, en wat juist deeze weldaadige God, voor plichten ten aanzien van Hem zelven en met betrekking tot hunne medemenschen van hem afvordere. -

§. 145.

Die genen van de Maanburgers, welken zich der Weetenschappen wilden wyden en dies wegens de Hooge Schoolen bezochten, varen naar de wetten verplicht, in 't begin *Mathesis*, *Natuurleere* en *Zedenkunde* te hooren. (§. 139-142.) Hier over werden zy onderzocht, eer zy verder voort mogten gaan: Want *Minos* wilde, dat deezen voornaamelyk niets zou te kort schieten, wat tot verlichting van hun verstand en tot kennis van hunne plichten behoorde. Wanneer zy zich in deeze stukken behoorlyk gekweeten hadden, mogten zy zich vervolgens op de *Godgeleerdheid* of *Rechtskunde* of *Geneeskunde* of op eenige andere weetenschap toeleggen.

§. 146.

Nu koome ik ook tot de Stadhouders der Vorstendommen. (§. 125.) De wyze *Minos*

zeide, wie een Hof of Akker, maar geene kinderen heeft, pleegt aan de verbeetering derzelven niet zo zeer te denken, dan wanneer zyne eigen kinderen die erven. In dit laatste geval zegt hy, doe ik, wat ik doe voor myne kinderen met blydschap. De ervaarenis heeft my iets soortgelyks by de Vorstendommen geleerd. In de Vorstendommen, die by het kiesrecht geschieden, zyn de Vorsten dikwyls gewoon, weinig aan de verbeetering der Vorstendommen te denken; dikwyls hebb' ik hen horen zeggen, waarom zoud' ik verbeeteren, daar toch niet ik, maar een vreemde, die na my komt, 'er eerst de vruchten van zal plukken? Ik zal myne dagen wel doorbrengen. Daar in tegendeel de Vorstendommen, die erffelyk zyn, meenigmaalen door plantagien, door 't aanleggen van wegen enz. verbeterd worden, schoon de levende Vorst 'er slechts kosten van heeft, die hy nooit wederom geniet. Niet zelden heeft men van

deze Vorsten gehoord: genoeg, als myne kinderen en kindskinderen daar van trekken. Deze zullen my nog in het graf danken.

Dit was de reden, waarom *Minos* in alle de Vorstendommen de erfopvolging invoerde.

§. 147.

't Is waar, dat de erfopvolging vaak zeer en veele kwade gevolgen gehad heeft. Zy was de bron, dat de Vorsten niet alleen, maar ook anderen zich inbeeldden, dat hunne geboorte hun een voorrang boven alle andere menschen schonk, al bezaten die nog zulke groote verdiensten. Deze waan is indedaad de bron van 't vergieten van bloed van veele onschuldige menschen geweest. Een yder, die niet vast staat op zyn eigen denkbeelden, zal toestaan, dat de meeste oorlogen uit de heerschzugt van gebooren Vorsten ontstaan zyn. Is 't niet waar, dat wanneer de een of ander onderdaan Troupen

geworven en daar mede oorlog gevoerd hadt, dat men hem als een rebel, een algemeenen rustverstoorer en nog wel schandelyker zoude gestempeld hebben? Maar wat vryheid heeft nu de heerschzugtige Vorst om Troupen te werven en, wat nog meer is, die met geweld te pressen en vervolgens in een's anders land te vallen? Ontneemt den heerschzugtigen Vorst zyne geboorte, beschouwt hem als een' ygelyk ander mensch en gy zult bevinden, dat hy voor dien, welken gy te vooren een rebel, een oproermaker noemdet, niets vooruit heeft; hoe veel bloeds heeft deeze zotte waan derhalven niet verspild? Dit moet vervolgens, niet tegenstaande de erfopvolging, niet meer kunnen geschieden. Uit dien hoofde hadt *Minos* 't tot een grondregel gemaakt, dat geen Vorst meer dan een Vorstendom konde bezitten, en dat geen Vorstendom zoude moogen vergroot of verminderd worden, (§. 119, 120.) uitdien hoofde hadt *Mi-*

nos den gezamently ken Ryksraden, maar geenszins den Vorsten toegestaan, om Soldaaten te werven of te houden of kanonnen te hebben. (§. 138.) Dit zoude het groote onheil vernietigen, het welk de erfopvolging der Vorsten dikwyls naar zich gesleept heeft en hier by zoude het voordeel blyven, welk het land allengskens aanwast, indien de Vorst, die eene erfopvolging heeft, van tyd tot tyd aan de verbetering van zyn land denkt. (§. 146.) -

§. 148.

Hier by stelde *Minos* vast, dat wel de oudste Zoon van den Vorst altyd zyn' vader in de Regeeringe zoude opvolgen, maar alleen onder deeze voorwaarde, dat hy niet alleen voornaamelyk in de *Meetskunde, Natuurleere en Zedenleere* op eene van de twaalf Hoogeschoolen, (§. 139-142.) ten minsten drie jaaren

gestudeerd, maar zich daar boven over deeze wetenschappen *in plano* van de vergaderinge der Ryksraden moest hebben laten onderzoeken. Stond hy dit onderzoek door, dan wierdt hy bekwaam verklaart tot de Regeering. Maar schoot hy hier te kort, dan hadt hy daar geen staat op te maken. *Minos* wilde niet, dat de Regeering ooit aan een onwaardigen zoude toevertrouwd worden. -

§. 149.

Deeze wet maakte (§. 148.), dat in geval de Vorst maar een eenige Zoon hadt, die boven dien uitermaaten dertel pleegt opgevoed te worden, nochtans het behoorlyke moeste leeren, zoude hy anderszins staat op de Regeering kunnen maken. -

§. 150.

Schanddaden maakten den oudsten Zoon ook der Regeeringe onwaardig. -

§. 151.

Was de oudste Zoon van een Vorst door de Ryksraaden der regeering onwaardig gekeurd, (§. 148, 150.) dan hadt de tweede hoope: Was deeze desgelyks niet geschikt, dan kwam de beurt aan den derden; maar was geene hunner geschikt, zo kwam ook geene hunner aan de Regeeringe.

§. 152.

Maar wanneer geene van de Zoonen van den Vorst der Regeeringe waardig waaren, (§. 151.) of ook wanneer hy geenen naliet:

dan ging men over tot de keuze van een nieuwen Vorst en als dan konde elk uit het gansche land, welke de behoorlyke bekwaamheden hadt, hier op zyne verwachting bouwen. Het volk verkoos hem op dezelfde wyze als de *Oversten* der soldaaten verkoozen worden. Zyn geslacht volgde hem vervolgens op, gelyk de Zoonen der voorige Vorsten hun opgevolgd hadden. (§. 148, 151.)

§. 153.

Minos gaf thans den vyf uit hunne Landen verjaagden Koningen, aan elk een Vorstendom in het Land, waar zy te vooren geregeerd hadden, voor de overige Vorstendommen koos het volk den eersten Vorst. -

§. 154.

Gelyk men aan de tafel van *Minos* gehan-

deld hadt, wierdt 'er aan de tafels der Vorsten gehandeld. Zes borden waren dagelyks voor vreemden en de Vorst moest daar aan Verstandige en Geleerde mannen, zo als ook de Burgermeesters en Drostten der steden nodigen (§. 84.) Aan myne tafel, zeide *Minos*, worde ik door deeze lieden van eene meenigte van zaaken zonder moeite onderricht en geleerd, die nooit buiten hen, tot myne kennis zouden gekomen zyn, noch ik geleerd zoude hebben. Een diergelyk voordeel moeten de Vorsten hebben.

-

§. 155.

Wat den Adel betreft, deezen liet *Minos* blyven; maar die hadt gelyken rang met een Doctor. *Minos* verstond volstrekt niet, dat de geboorte, waare verdiensten van andere mannen, wien het hart en de harssens wel geplaatst waaren, zoude verdonkeren. Als

de *Doctor* ouder was, hadt deeze, maar was de Adel ouder, dan hadt die den voorrang.

-

§. 156.

Minos bepaalde nog, dat alle nieuwe uitvindingen, die op het welzyn der menschen en van den Staat eenen wezenlyken invloed hadden, van den Staat en de *Landrichters* zouden beloond worden. Hier onder behoorden geene uitvindingen van de mode, van veelverwige pronkgewaaden, maar alleen, zo als gezegd is, de zulken, die op het heil van het menschdom en den Staat invloed hadden. Aan geene deezer uitvindingen konde een prys dan twee jaaren na de openbaarmakinge der uitvindinge uitgereikt worden. Deeze tyd wierdt bestemd, ten einde intusschen de waardy der uitvindingen onderzocht en beproefd konde worden. De *Landrichters* deelden drie van goud vervaardigde zinnebeelden

uit, die voor de uitvinders bestemd waren. De grootste deezer zinnebeelden was voor de gewigtigste, de tweede voor de minder gewigtige en de kleinste voor uitvindingen van eene nog geringer waarde bestemd. Deeze Eeretekens wierden aan een lint gebonden en in het knoopsgat gedragen; daar aan waren eenige inkomsten gehegt, welke jaarlyks uit de openbaare kas tot aan den dood des uitvinders betaald wierden.

-

§. 157.

Het teken der grootste uitvinding schonk den uitvinder den rang gelyk met den Vorst, dat der uitvindingen van middelmaatigheid dien, gelyk met den *Oversten* (§. 135.), en dat van het geringste met den rang met den Adel en den Doctor (§. 155.)

§. 158.

Het eerste en tweede eeretecken verhief de Nakomelingschap tot den Adelstand (156, 157.) -

§. 159.

Minos wilde niet, dat de Nakomelingen van een man van verdiensten even zo veel zouden gelden als de man van verdiensten zelve, die voor hun den Adel verworven, hadt en derhalven hadden zy een' minderen rang.

§. 160.

Die genen, welken zich by den Staat verdienstelyk gemaakt hadden, konde de Vergadering der Ryksraaden op gelyke wyze beloonen. -

§. 161.

En nu heb ik nog te verhaalen, hoe *Minos* de Scheepvaart der Vorstendommen en Eilanden, welken ter zee handel dreeven, regelde. Ieder Vorstendom, dat aan de zee lag en elk groot en een iegelyk klein Eiland, als zy slechts niet al te klein waren, moesten bestendig een klein Schip, zo als onze Kapers zyn en dat met tien kanonnen gewapend was, in gereedheid hebben. Dit Schip heette het Schip van den *Staatsraad*. Buiten dit mogt geen ander kanon voeren en zy stonden met elkander onder het bevel van den *Staatsraad*. Zy wierden met de Landtroupen der Vorstendommen bezet. Het *Congres* hadt het opperbevel daar over, en deszelfs woord maakte hen in den uitersten spoed zeilvaardig, en van daar dat 'er ook geen oorlog ter zee ontstaan konde: want

by aldien 't een of ander Eiland een zeekryg hadt willen aanvangen: hadt het in alleryl alle andere Eilanden en Vorstendommen, die aan de zee lagen, tegen zich gehad; en de Schepen van den Landsraad waren in staat om de rust op staanden voet wederom te herstellen. -

§. 162.

Thands heb ik ook nog iets van *Minosa* (§. 121.) en den Landraad te zeggen. Zy bestonden uit 40 koppen, welken met elkander in verstand en doorzichtigheid uitblonken: want zy waren uit de keuze ontstaan; en deeze was zo ingericht dat 'er nooit een ander, dan een doorkundig man konde getroffen worden: van hun hadt men geene andere dan heilzaame besluiten te verwachten en in hunne handen was de opperste magt. -

§. 163.

Nu heb ik verhaald, hoe *Minos* de vyf veroverde Koningryken inrichtte (§. 118-162.). Maar wat deed hy met dat, 't welk hy dus verre geregeerd hadt? De Nakomelingschap zal zien, zeide hy, dat ik het waar geluk der Maanburgers hooger geschat hebbe dan myn eigen en dat myner kinderen. Hy verdeelde thands zyn Koningryk op den zelfden voet, als hy de andere Koningryken verdeeld had. De onderdaanen verkoozen thands hunne Stadhouders. Op vier Zoonen, welken *Minos* eene voortreffelyke opvoeding hadt laten geeven, viel de keuze. Hy hadt eene eenige dochter, en deeze wierdt door den Zoon van *Palos* verzocht en verkreegen. Zy verliet derhalven haar Vaderland en volgde haaren Echtgenoot. *Minos* begeerde geen Vorstendom voor zich zelve, maar begaf zich

naar *Minosa*, om de plaats van een Landsraad te bekleeden. Dit geschiedde voor 915 jaaren.

§. 164.

Nu zag *Minos* nog eens naauwkeurig rondom en hy bevond, dat alle zyne inrichtingen goed waren. -

De plichten, welken God van ons vordert, zeide hy, bestaan daarin, dat wy Hem lief hebben, vreezen, eerbiedigen, en zyn naam verheerlyken. Dit kan de mensch alleen. Hem alleen zyn begrippen van God medegedeeld, dat hy zyne grootheid en almagt uit zyne werken bespeuren kan. (§. 11-12.) Deze begrippen hebben by de goede Maanburgers tot nu toe geslapen. Hy at, hy dronk, hy sliep, hy trouwde, hy stierf; in 't kort hy dacht in 't geheel niet en onderscheidde zich weinig van het vee. De Vorsten en Grooten waren in dit stuk meenigmaalen niet beter

dan de geringen en vaak nog erger, naardien zy zich der heerschzugt, die afschuwelyke ondaad, overgaven; in dit stuk, dat God toch moet mishagen, alleen eere zochten en niet alleen 't onschuldig bloed hunner onderdaanen, maar ook van hunne nabuuren baldadig vergooten. Ik heb thands de Hooge Schoolen ingericht. (§. 123, 139, 142.) Deeze moeten eene behoorlyke meenigte van gemeene Schoolmeesters kweeken en deeze moeten ook zelf den gemeenen man met de plichten, welken zy God verschuldigd zyn, bekend maken. (§. 143, 144.) Wanneer deeze zyn stuk brood eet, zal hy God loven, die het koorn, waar uit het gebakken is, heeft laten wassen. De Bouwman, die te vooren zonder nagedachten van zyn akker ging, zal thands in het gras, in de bloemen, in de vrucht zynen Schepper zien en bewonderen; hy zal deezen Schepper danken en Hem aan-

bidden, die hem, en niet aan 't vee, 't verstand gegeeven heeft, om dit alles te onderkennen.

§. 165.

De voornaamsten en de Stadhouders, welken de Hooge Schoolen zelven bezoeken moeten, (§. 139 enz.) moeten 't in dit stuk noodwendig nog verder brengen dan de gemeene Maanburger. Dan allen zullen uit de wezens der schepselen tot den Schepper en van den Schepper tot de deugd geleid worden.

§. 166.

Maar wat nu de plichten jegens den medemensch aangaat, zal men den Maanburger de afschuwelykheid der ondankbaarheid, als een noodzaakelyk stuk van den Godsdienst behoorlyk leeren kennen. Ziet hy nu eene ondankbaare behandeling, dan weet hy, dat die gene, welke dezelve beoefent, een menschenhaater is; want, wie iemand, die hem wél gedaan heeft, niet bemint, die heeft ook

zekerlyk dien niet lief, die hem niets goeds beweezen heeft; in 't kort hy heeft een zwart menschenhaatend hart. -

§. 167.

Terwyl men hier den Maanburger zal aantoonen, hoe hy den menschenhaater uit ondankbaare verrichtingen kan leeren kennen. (§. 166.) zo kan hy, wanneer hy zich selv' geen oneer wil aandoen, voortaan niet meer ondankbaar zyn. De Maanburger zal derhalven een dankbaar hart jegens God, die hem dagelyks met weldaaden overhoopt; hy zal 't jegens zyn' braaven Vorst, wien zyn welvaart ter harte gaat; hy zal 't jegens zyne ouders, die hem met veele moeite en arbeid opvoedden; hy zal 't jegens zyne vrouwe, jegens zyne kinderen laten blyken; hoe groot zal de oogst van 't vergenoegen zyn, wanneer hy, indien hy dankbaar is, altyd anderen weder dankbaar maakt! -

§. 168.

Voorheen las men in de boeken van onze Maanburgers den lof van den Held. Wie maar veroveringen gemaakt hadt, wierd daar onder geteld. Een jonge Prins, die naar eere kupte, dachte: ik moet een Held, een verwinnaar worden, want dat is toch een zaak, die van allen zo zeer verhemeld wordt. Dewyl hy het onderscheid tusschen den struikroover en den waaren held niet kende, verviel hy tot dat wanbedryf. Op de Hooge Schoolen nu wordt thands in de *Zedenleere* dit onderscheid duidelyk aangetoond. (§. 37.) Wie uit heerschzugt of uit eigenbelang, al ware hy ook de grootste Vorst, het bloed zyner onderdaanen en nabuuren verspilt, is een verwoester. God haat zyn handel en met Hem de verstandige. De Held integendeel waagt zyn leven tot bescherming van de vryheid, voor de onschendbaarheid der wetten,

voor het welzyn van den Staat, God bemint hem en de deugdzaame met God. Zo duidelyk als hier, en nog duidelyker, schilderen de Hooge Schoolen thands eenen ygelyken den Wreedaart en den Held af. Daar nu deeze begrippen elk een' worden ingescherpt, wie van de groote Heeren zoude toch wel een verwoester willen zyn, en wie der onderdaanen zoude hem willen volgen? -

§. 169.

Deeze begrippen alleen, zeide *Minos*, die van kindsbeen aan in elks hart geplant worden, zullen reeds het aantal der verwoesters in een zeer laagen rang plaatsen; maar ten einde geen Vorst meer in deeze ondaad kunne vervallen, hebbe niemand eenig kanon meer, niemand eenige soldaaten, (§. 138.) behalven in zo verre dezelve tot bescherming der vryheid, onschendbaarheid der wetten en tot straf van de misdaden nodig zyn. Maar zonder soldaaten kan geen verwoester ontstaan. -

§. 170.

Dan, zoude de gansche vergadering der Landraaden niet wel een verwinnaar kunnen worden? Zy bestaat uit 40 koppen, die bezwaarlyk onder één hoed te brengen zyn. Elk hunner is aan deeze waardigheid door zyn deugd en diep doorzicht gekomen. (§. 162.) By deezen stand der zaaken nu schynt het onmogelyk te zyn, dat zy zich aan het wanbedryf van onschuldig bloedvergieten en der woede zouden overgeeven; en schoon zy ook in dit stuk met elkander zaamen spannen, zouden zy toch eene onoverwinnelyke zwaarigheid tegen zich hebben, wyl de soldaat gezworen heeft, liever lyf of leeven te verliezen, dan toe te staan dat een eenig Vorstendom een vinger breed vergroot of verkleind wierdt. (§. 134.) -

§. 171.

De verstandigen der Vorstendommen zullen

dus de soldaaten beschouwen als mannen, die alle uren gereed staan, om hun leven voor het welzyn van den Staat, voor de vryheid der onderdaanen en voor de onschendbaarheid der wetten op te offeren. Dit moet den soldaat voor den Staat schatbaar maaken. Maar ook de soldaat moet integendeel jegens den Staat dankbaar zyn, wyl hy niets verdient en van de arbeidzaame hand der Maanburgers onderhouden wordt. -

§. 172.

Naauwlyks hadt *Minos* alle deeze zaaken in behoorlyke orde gesteld, toen hy stierf. Alle inwooners beweenden hem, en lieten hem in *Minosa* een gedenkzuil oprichten; welke nog heden wegens haare kostbaarheid van alle bewonderd wordt. Dit geschiedde voor 900 jaaren. -

§. 173.

Zedert dien tyd tot op den dag, dat ik in

de Maan stierf, wierdt door de Schoolen en daar uit gekweekte en in de Vorstendommen aangestelde Schoolmeesters, doorzicht in zaaken en deugd onderhouden. Zederd dien tyd heeft men nimmer van oorlog meer gehoord. De Maanburger, die te vooren by de Koningryken zich zo menigmaalen van zyn zoonen beroofd en hen genoodzaakt zag dood te slaan en zich te laten dood slaan, heeft reeds veele honderde jaaren in ongestoorde rust by de zynen gewoond on alle vergenoegens genooten, welken hem eene wyze Regeerings-vorm konde verleenen. Welk eene gelukzaligheid, wanneer ik die met de gelukzaligheid deezer aarde vergelyke! -

§. 174.

En nu beoordeele een yder, of deeze waereld, met betrekking tot het waaragtig geluk der menschen nog niet 1000 jaaren by de Maanburgers achter uit is. (§. 71.) Voor

1000 jaaren wierdt de Maan, als men de kleine Vorsten uitzondert, door zes *Monarchen* geregeerd. (§. 72.) Zy namen hunne onderdaanen met geweld weg en maakten 'er soldaaten van, die zy dan naar eigen willekeure gebruikten; zy konden niet anders handelen, als zy het gevaar wilden voorkoomen, om van een' heerschzugtigen nabuur niet overhoop geworpen te zullen worden. De Landman, die deeze bovenmaatige meenigte van soldaaten moest onderhouden, behieldt naauwlyks zo veel, dat hy 't ellendig leeven kommerlyk konde doorbrengen. De groote Heer eischte geene verstandige en gelukkige, maar alleen gehoorzaame onderdaanen, die op staanden voet op zyn bevel hunne toestemming gaven. Is onze aarde thands nog zo niet gesteld en heb ik wel ongelyk wanneer ik verdedige, dat wy ten aanzien eener goede Regeerings-vorm nog verder dan 1000 jaaren by de Maanburgers achter uit zyn (§. 71.)?

§. 175.

En wanneer zullen de menschen van deeze aarde eens eindelyk zo gelukkig en gerust leeven, als de inwooners van de Maan? Niet eer, voor dat de Godheid hun een *Minos* schenke, of voor dat de Grooten onder zich eensgezind worden, om deeze wet te maaken: dat een Vorst niet meer dan een zeker stuk Lands zal bezitten, dat niet vermeerderd of verminderd zal mogen worden, (§. 134.) en dat deeze wet dan verder, dan in de Maan, door zulk eene wyze inrichting, onschendbaar gehouden en verdedigd worde. -